Vlaams Parlement

854 (2020-2021) – Nr. 3
ingediend op 9 augustus 2021 (2020-2021)

Verslag van de hoorzittingen

namens de Commissie voor Binnenlands Bestuur,
Gelijke Kansen en Inburgering
uitgebracht door Maaike De Vreese

over het ontwerp van decreet

tot regeling van het toezicht,
de erkenning van lokale geloofsgemeenschappen,
de verplichtingen van de besturen van de eredienst
en tot wijziging van het decreet van 7 mei 2004
betreffende de materiële organisatie en werking
van de erkende erediensten

verzendcode: BIN

Samenstelling van de Commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering:

Voorzitter: Kris Van Dijck.

Vaste leden:
Maaike De Vreese, Nadia Sminate, Annabel Tavernier, Kris Van Dijck, Paul Van Miert;
Yves Buysse, Chris Janssens, Sam Van Rooy;
Katrien Partyka, Brecht Warnez;
Tom Ongena, Bart Tommelein;
An Moerenhout, Jeremie Vaneeckhout;
Maxim Veys.

Plaatsvervangers:
Piet De Bruyn, Andries Gryffroy, Bert Maertens, Freya Perdaens, Elke Sleurs;
Adeline Blancquaert, Guy D'haeseleer, Kristof Slagmulder;
Jo Brouns, Koen Van den Heuvel;
Stephanie D'Hose, Emmily Talpe;
Meyrem Almaci, Celia Groothedde;
Kurt De Loor.

Toegevoegde leden:
Lise Vandecasteele.

Documenten in het dossier:
854 (2020-2021) – Nr. 1: Ontwerp van decreet
– Nr. 2: Amendementen

INHOUD

I. Hoorzitting van 6 juli 2021 5
1. Toelichting door Kris Snijkers en Jan Leroy 5
2. Toelichting door Luk Lemmens 6
3. Vragen en opmerkingen van de commissieleden 8
3.1. Tussenkomst van Maaike De Vreese 8
3.2. Tussenkomst van Chris Janssens 8
3.3. Tussenkomst van Bart Tommelein 8
4. Antwoorden van VVSG en VVP 9
4.1. Antwoorden van Kris Snijkers en Jan Leroy 9
4.2. Antwoorden van Luk Lemmens en Eric Vermeiren 9
4.3. Aanvullende vragen en antwoorden 10
5. Toelichting door Joris De Jonghe 10
6. Toelichting door Mehmet Üstün 12
7. Toelichting door Philippe Markiewicz 12
8. Toelichting door Filip Boone 12
9. Toelichting door Jo Jan Vandenheede 14
10. Toelichting door Geert W. Lorein 14
11. Toelichting door Steven H. Fuite 16
12. Vragen en opmerkingen van de commissieleden 16
12.1. Tussenkomst van Maaike De Vreese 16
12.2. Tussenkomst van Chris Janssens 17
12.3. Tussenkomst van Katrien Partyka 18
12.4. Tussenkomst van Bart Tommelein 18
12.5. Tussenkomst van Jeremie Vaneeckhout 18
12.6. Tussenkomst van Maxim Veys 19
12.7. Tussenkomst van Sam Van Rooy 19
13. Antwoorden van de genodigden 19
13.1. Antwoorden van Joris De Jonghe 19
13.2. Antwoorden van Mehmet Üstün 20
13.3. Antwoorden van Philippe Markiewicz 21
13.4. Antwoorden van Filip Boone 21
13.5. Antwoorden van Jo Jan Vandenheede 22
13.6. Antwoorden van Geert W. Lorein 23
13.7. Antwoorden van Steven H. Fuite 24
13.8. Repliek en aanvullend antwoord 24

II. Hoorzitting van 12 juli 2021 25
1. Toelichting door professor Rik Torfs 25
2. Toelichting door professor Adriaan Overbeeke 26
3. Vragen en opmerkingen van de commissieleden 29
3.1. Tussenkomst van Maaike De Vreese 29
3.2. Tussenkomst van Sam Van Rooy 29
3.3. Tussenkomst van Bart Tommelein 29
3.4. Tussenkomst van Katrien Partyka 30
3.5. Tussenkomst van Jeremie Vaneeckhout 30
3.6. Tussenkomst van Maxim Veys 30
4. Antwoorden van de genodigden 31
4.1. Antwoorden van professor Rik Torfs 31
4.2. Antwoorden van professor Adriaan Overbeeke 33
5. Toelichting door Matthias Biesemans 35
6. Toelichting door de Veiligheid van de Staat 36
7. Vragen en opmerkingen van de commissieleden 37
7.1. Tussenkomst van Maaike De Vreese 37
7.2. Tussenkomst van Sam Van Rooy 37
7.3. Tussenkomst van Katrien Partyka 38
7.4. Tussenkomst van Bart Tommelein 38
7.5. Tussenkomst van Maxim Veys 39
8. Antwoorden van de genodigden 39
8.1. Antwoorden van Matthias Biesemans 39
8.2. Antwoorden van de Veiligheid van de Staat 41
Gebruikte afkortingen 43

De Commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering hield op 6 en 12 juli 2021 hoorzittingen over het ontwerp van decreet tot regeling van het toezicht, de erkenning van lokale geloofsgemeenschappen, de verplichtingen van de besturen van de eredienst en tot wijziging van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten.

Aan de hoorzitting van 6 juli 2021 namen deel:
- Kris Snijkers, algemeen directeur en Jan Leroy, directeur Bestuur van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG);
- Luk Lemmens, gedeputeerde en Eric Vermeiren, voorzitter van de ambtelijke commissie Erediensten van de Vereniging van de Vlaamse Provincies (VVP);
- Joris De Jonghe, vicaris-generaal van de Rooms-Katholieke Eredienst;
- Mehmet Üstün, voorzitter van het Executief van de Moslims van België;
- Philippe Markiewicz, voorzitter van het Centraal Israëlitisch Consistorie van België (CICB);
- Filip Boone, diaken van de Orthodoxe Kerk in België;
- Jo Jan Vandenheede, secretaris van het Centraal Comité van de Anglicaanse Eredienst in België (CCAEB);
- Geert W. Lorein, voorzitter van de Federale Synode van Protestantse en Evangelische Kerken in België, covoorzitter van de Administratieve Raad van de Protestants-Evangelische Eredienst (ARPEE);
- Steven H. Fuite, synodevoorzitter van de Verenigde Protestantse Kerk in België, covoorzitter van de Administratieve Raad van de Protestants-Evangelische Eredienst.

Aan de hoorzitting van 12 juli 2021 namen deel:
- professor Rik Torfs, KU Leuven;
- professor Adriaan Overbeeke, Vrije Universiteit Amsterdam en UAntwerpen;
- Matthias Biesemans, strategisch analist van het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse (OCAD);
- vertegenwoordigers van de Veiligheid van de Staat (VSSE).

I. Hoorzitting van 6 juli 2021

1. Toelichting door Kris Snijkers en Jan Leroy

Kris Snijkers zegt dat de VVSG in november 2020 de mogelijkheid heeft gekregen om een advies over het ontwerp van decreet te geven. De bestuurlijke commissie en de raad van bestuur hebben het standpunt besproken en bezorgd aan minister Somers. De VVSG stelt vast dat het advies van de VVSG geen aanleiding gaf tot tekstaanpassingen. Men vindt dit jammer omdat er geen gemotiveerde reactie werd gegeven op opmerkingen en voorstellen van de VVSG.

De VVSG is het eens met de algemene lijnen van het ontwerp van decreet, al zijn er een aantal opmerkingen en vragen. Een eerste opmerking gaat over de wachtperiode. Een lokale geloofsgemeenschap die een erkenning vraagt, moet gedurende vier jaar een wachtperiode doorlopen waarbij men aan de verplichtingen van het decreet moet voldoen. Er is een overgangsbepaling met een uitzondering van één jaar voor die dossiers die ingediend zijn voor 1 juli 2019. De VVSG stelt voor om de wachtperiode tot twee jaar te beperken, voor die geloofsgemeenschappen die al een werking van minstens twee jaar in de gemeente kunnen aantonen.

In het ontwerp van decreet wordt in uitgebreide sancties voorzien. Op zich is dat positief omdat vroeger enkel de opheffing van de erkenning mogelijk was. Een van de mogelijke sancties is de schorsing van de financiële gevolgen van de erkenning. De VVSG vraagt wat dit heel concreet betekent. Wat betekent het vooral voor de bijdragen van het lokaal bestuur, zoals leningen of subsidies?

Jan Leroy, directeur Bestuur van de VVSG haalt twee aspecten van rechtszekerheid aan. In het ontwerp van decreet staat dat de Vlaamse Regering de erkenningstermijn, na de wachtperiode van vier jaar, gewoon kan laten passeren zonder enig rechtsgevolg. In de memorie van toelichting staat dat het eredienstbestuur via de Raad van State dan maar een beslissing moet afdwingen. De VVSG is van oordeel dat een stilzittende overheid nooit een teken is van goed bestuur en dat men er in alle gevallen moet voor zorgen dat de Vlaamse Regering een beslissing neemt: ofwel een afwijzing die wordt gemotiveerd, ofwel een goedkeuring als het eredienstbestuur aan de voorwaarden van het decreet voldoet.

Bij een gebrek aan beslissing van de Vlaamse Regering over gebiedswijziging, naamswijziging of samenvoeging volgt automatische goedkeuring. Verder in het ontwerp van decreet staat dat de beslissing in het Belgische Staatsblad moet worden gepubliceerd met een aantal verplichte elementen. De VVSG vraagt zich af hoe men een beslissing met een aantal verplichte elementen kan publiceren als er in dit geval misschien geen beslissing is genomen. De VVSG vraagt om dit te herzien. De geloofsgemeenschap en het lokaal bestuur moeten op elk moment weten waar ze aan toe zijn.

Het ontwerp van decreet bepaalt een reeks voorwaarden waaraan eredienstbesturen die een erkenning aanvragen, moeten voldoen. Een deel van die voorwaarden zou een of twee jaar later ook gelden voor de reeds erkende erediensten. Opmerkelijk is dat het aantonen van de financiële leefbaarheid en transparantie niet in het lijstje staat en de VVSG pleit ervoor om dit op te nemen. De betrokken gemeente- en provinciebesturen hebben in budgetten en meerjarenplannen de financiering al opgenomen, maar dat is een evolutief gegeven. Het ontwerp van decreet grijpt bijvoorbeeld in op buitenlandse financiering die de onafhankelijkheid zou aantasten, en dit kan natuurlijk een impact hebben op de financiële leefbaarheid. De financiële leefbaarheid van de eredienstbesturen is een problematiek waar lokale besturen steeds meer mee te maken hebben.

Bij een ontwerp van decreet moet een lokaal effectenrapport gemaakt worden. In dit ontwerp van decreet staat: "De voorgestelde wijzigingen zullen normalerwijze niet leiden tot bijkomende inzet van het personeel en noopt evenmin tot werving van extra personeel of meerkosten voor de lokale en provinciale besturen." Nochtans staat er in heel wat artikelen van het ontwerp van decreet dat er aan heel wat overheden documenten moeten worden bezorgd, advies moet worden gevraagd of dat die overheden tussenkomsten moeten of kunnen doen. Ze kunnen ook worden aangesproken door de nieuwe Vlaamse Informatie- en screeningsdienst op de lokale geloofsgemeenschappen (hierna Vlaamse Informatie- en screeningsdienst genoemd). De VVSG meent dat dit allemaal niet kan zonder bijkomende personeelsinzet en vraagt om dit tijdig te monitoren en te evalueren.

2. Toelichting door Luk Lemmens

Luk Lemmens vertolkt de standpunten van de Vereniging van de Vlaamse Provincies over het ontwerp van decreet. Hij kan zich niet van de indruk ontdoen dat er weinig aandacht is besteed aan de bemerkingen en suggesties van de VVP uit het advies van 8 december 2020. De VVP vraagt zich ook af in welke mate er met het advies van de Raad van State en met enkele cruciale aanbevelingen van de studie-Torfs rekening is gehouden.

De VVP kan zich vinden in de geest van het ontwerp van decreet waarbij het uitgangspunt is dat de huidige regelgeving inzake erkenningen moet worden aangevuld met elementen die meer rechtszekerheid bieden. Er zal worden gewerkt met een screeningsdienst en een gelaagd en getrapt sanctiekader.

Luk Lemmens stelt vast dat er heel wat twijfelachtige juridische bepalingen in het ontwerp van decreet staan. Bepaalde adviezen van de Raad van State zijn door het gebruik van de procedure hoogdringendheid zelfs niet behandeld, zoals de bevoegdheidskwesties. Erediensten op zich zijn eerder te beschouwen als gemeenschapsbevoegdheid, persoonsgebonden, en niet als een grondgebonden gewestbevoegdheid. Door de afslanking van de provincies zouden deze de jure en de facto niet meer verantwoordelijk mogen zijn voor deze materie.

Ook het advies met betrekking tot de overgangsmaatregelen is niet behandeld. Dit stelt dat de lokale geloofsgemeenschap die voor 1 juli 2019 een aanvraag indiende, kan genieten van een kortere en snellere procedure. Het ontwerp van decreet schrijft echter in de memorie van toelichting dat de wachtperiode van vier jaar tot doel heeft om "de erkenningsaanvragen grondig te screenen en te toetsen op de erkenningsverplichtingen, alsook een constructieve relatie op te bouwen met de betreffende lokale geloofsgemeenschap. De wachtperiode zorgt er ook voor dat alle betrokken actoren bij de erkenningsprocedure een gefundeerd advies kunnen geven. Op deze wijze kan er ook vertrouwen worden opgebouwd tussen de lokale geloofsgemeenschap en de lokale overheid waarvan de Vlaamse Regering de essentiële rol in deze materie ten volle wil kennen." De voorliggende verkorte procedure laat dit echter niet toe. Juridisch valt het dus te betwijfelen of de overgangsmaatregel correct is. In het verleden werden in zo'n versnelde procedure geen rechten gecreëerd. Er kan ook geen gefundeerd advies worden geformuleerd op basis van een grondige screening. Voor de VVP houdt dit een ernstige schending van het gelijkheidsbeginsel in.

Bovendien is het een rechtstreekse inbreuk op de meerjarenplanning. Als Vlaanderen dwingt om deze legislatuur nog versneld bijkomende erediensten te financieren, zal de VVP genoodzaakt zijn de huidige afspraken te herbekijken. De vrijzinnigheid komt dan als grootste subsidietrekker als eerste in het vizier.

Er werden ook enkele bijzonder nuttige aanbevelingen uit de studie-Torfs niet gevolgd.

Luk Lemmens focust op het lamleggen van de beleidsmatige slagkracht van de provincies en gemeenten. Het witboek Interne Staatshervorming staat bol van het belang van participatie. De VVP stelt echter vast dat de Vlaamse overheid niet het goede voorbeeld geeft: Vlaanderen bepaalt en de provincies en de lokale besturen zullen betalen. Als financierende overheid kan er geen beleid worden gevoerd, is er geen enkele beslissingsbevoegdheid en al zeker geen slagkracht, als er zaken fout lopen. Enkel de toename van de tussenkomst in de exploitatietekorten – gemiddeld 25.000 tot 30.000 euro per eredienstbestuur – wordt als financiële last vermeld. De woonstvergoedingen – gemiddeld 10.000 euro per jaar per bedienaar – worden genegeerd. Bijkomende financiële lasten, gekoppeld aan een gebrek aan beleidsmogelijkheden, zijn volgens de VVP in strijd met het witboek Interne Staatshervorming.

De provincies vragen dan ook om echte zeggenschap te verkrijgen, zeker voor de bepaling van de financiële leefbaarheid van een lokale geloofsgemeenschap. Men vraagt om het aantal te financieren lokale geloofsgemeenschappen in relatie te brengen tot de financiële mogelijkheden van de provincie. Zoals ook wordt aangehaald in de studie-Torfs, moet rekening worden gehouden met de redelijkheid en haalbaarheid van de financiële bijdrage van de gemeente of provincie. Ten slotte vraagt de VVP de mogelijkheid tot het opleggen van financiële sancties door de financierende overheid met de Vlaamse overheid als beroepsinstantie, zoals ook in de studie-Torfs wordt aangehaald.

De VVP geeft nog een laatste bezorgdheid mee over het verbod op buitenlandse financiering. De VVP staat achter dit verbod, maar vraagt zich af of het verbod zoals het nu omschreven is, kan standhouden.

De VVP vraagt dus met grote aandrang om de provincies en gemeenten als volwaardige partner met bevoegdheden te beschouwen, en niet als een financierende overheid in een derdebetalerssysteem zonder enige zeggenschap, zoals het nu voorligt. Ze vraagt een nieuw advies van de Raad van State, waarbij alle elementen van het ontwerp van decreet onder de loep worden genomen. Ze verwijst naar de afloop van het decreet over de zonnepanelen, waarbij het advies van de Raad van State ook werd genegeerd. De VVP sluit niet uit om zelf verdere juridische stappen te zetten om de belangen van de burgers te vrijwaren.

3. Vragen en opmerkingen van de commissieleden

3.1. Tussenkomst van Maaike De Vreese

Maaike De Vreese vraagt hoe de VVSG de samenwerking met de Vlaamse Informatie- en screeningdienst ziet? Zal die dienst ervoor zorgen dat de informatiepositie van de steden en gemeenten over de lokale geloofsgemeenschappen wordt versterkt?

Welke bijkomende initiatieven kunnen vanuit de Vlaamse overheid worden genomen om de dialoog tussen lokale geloofsgemeenschappen en de lokale besturen te versterken?

Men deed het voorstel om de wachtperiode in te korten tot twee jaar. Waarom wordt voor twee jaar gekozen?

Hoe kan er een betere relatie tot stand komen tussen het provinciale niveau en de lokale geloofsgemeenschappen?

3.2. Tussenkomst van Chris Janssens

De VVSG betreurt dat het ontwerp van decreet niet in tekstaanpassingen voorziet, wat *Chris Janssens* kan begrijpen. Men heeft verwezen naar de wachtperiode van twee jaar in plaats van vier jaar, maar zag men nog andere aanpassingen in het ontwerp van decreet? Luk Lemmens heeft bijvoorbeeld gewezen op de buitenlandse financiering. Deelt de VVSG zijn mening dat dit, zoals het nu geformuleerd is, moeilijk afdwingbaar zal zijn?

Hoe beoordeelt de VVSG de verkorte erkenningsprocedure voor lokale geloofsgemeenschappen die hun erkenningsaanvraag hebben ingediend voor 1 juli 2019? Anderen moeten de wachttijd van vier jaar doorlopen. Erkenningsaanvragen moeten toch grondig worden gescreend en getoetst aan de erkenningsverplichtingen zodat er vertrouwen wordt opgebouwd tussen de lokale geloofsgemeenschap en de overheid. Achten de VVP en de VVSG het dan opportuun dat er voor bepaalde geloofsgemeenschappen van de wachtperiode wordt afgeweken?

Het nieuwe ontwerp van decreet zal leiden tot een versnelde erkenning van bijkomende geloofsgemeenschappen, zoals ook Luk Lemmens zei. Dit zal een financiële impact hebben op de provinciale overheden. Hoe beoordeelt de VVP de financiële gevolgen hiervan?

Luk Lemmens zei dat het voorstel van de buitenlandse financiering moeilijk houdbaar zal zijn. Waarop baseert men zich? Wat had men graag anders verwoord gezien?

3.3. Tussenkomst van Bart Tommelein

Bart Tommelein vraagt hoe de lokale besturen hun huidige adviesbevoegdheid over de erkenning van een lokale geloofsgemeenschap ervaren. Hoe ervaren de provincies hun huidige adviesbevoegdheid? Welke adviezen uit de studie-Torfs, behalve

die rond de financiële leefbaarheid, werden niet gevolgd? Volgens de VVP is de verkorte overgangsregeling van één jaar strijdig met het gelijkheidsbeginsel ten opzichte van de regeling van vier jaar. Bart Tommelein vindt hierover geen opmerkingen van de Raad van State terug.

4. Antwoorden van VVSG en VVP

4.1. Antwoorden van Kris Snijkers en Jan Leroy

Voor *Kris Snijkers* is het de vraag of de lokale besturen iets van de screeningsdienst verwachten, of eerder vice versa. Lokale besturen hebben natuurlijk veel info over de omgang met de lokale geloofsgemeenschap. Een goede uitwisseling van informatie is een goede zaak. In het verleden was de administratieve opvolging niet altijd evident.

De VVSG stelt twee jaar voor als wachtperiode. Ze stelt het belang van een wachtperiode niet in vraag. Als er al een lange samenwerking met een lokale geloofsgemeenschap is, denkt men dat die vier jaar veel is en een drempel voor erkenning kan zijn. Het advies is om voor die lokale geloofsgemeenschappen waar men al een band mee heeft en die al ingebed zijn in de gemeente, een verkorte wachttijd toe te staan. De overgangsperiode van één jaar voor dossiers die zijn ingediend voor 1 juli 2019, geldt voor geloofsgemeenschappen die al lang hun aanvraag hebben ingediend. Deze overgangsregeling staat voor de VVSG los van de wachtregeling.

Lokale besturen hebben een adviesbevoegdheid bij het opstarten van een procedure tot intrekking van een erkenning, maar hebben die nog niet vaak toegepast. Deze legislatuur is het één keer gebeurd, de vorige ook. Een voordeel van het huidige voorstel is dat de criteria duidelijker worden.

Jan Leroy zegt dat de VVSG ook graag een tekstaanpassing over de rechtszekerheid had gezien, en dan vooral bij de huidige tekst van het ontwerp van decreet die bij het stilzitten van de Vlaamse Regering de aanvragende geloofsgemeenschap ertoe dwingt om naar de Raad van State te stappen om een beslissing uit te lokken. De VVSG vindt dit geen behoorlijk bestuur.

4.2. Antwoorden van Luk Lemmens en Eric Vermeiren

Luk Lemmens herhaalt dat bepaalde adviezen van de Raad van State niet behandeld zijn door de procedure van hoogdringendheid die is gebruikt. Die adviezen zijn ook door de Vlaamse Regering genegeerd. Luk Lemmens vreest dat een aantal zaken juridisch niet goed onderbouwd is.

De VVP verschilt met de VVSG van mening over de overgangsmaatregel. De VVP meent dat geloofsgemeenschappen die hun aanvraag hebben ingediend voor 1 juli 2019 zouden kunnen genieten van een kortere periode en procedure. Luk Lemmens verwijst naar de memorie van toelichting waar de wachtperiode van vier jaar tot doel heeft om de erkenningsaanvragen grondig te screenen. In twee jaar tijd kan men dat niet voldoende doen. Bovendien valt het juridisch te betwijfelen of de overgangsmaatregel correct is. Vroeger werden in zo'n versnelde procedure ook geen rechten gecreëerd.

Eric Vermeiren zegt dat de A- en B-commissies positief kijken naar een samenwerking met de screeningdienst. Men vraagt zich wel af of er voldoende personeel zal zijn om te doen wat van deze dienst wordt verwacht.

Wat is er nodig om een dialoog te versterken? Op dit moment is er een grondige discussie bezig over de opstelling van de meerjarenplannen waar voor de budgetten

enkel een akteneming nodig is, geen goedkeuring, wat een andere dimensie zou geven.

Chris Janssens vroeg naar de financiële impact van de versnelde erkenningen. In de provincie Antwerpen zijn er een twintigtal aanvragen voor 1 juli 2019. 20 maal 35.000 euro zorgt voor een impact van 700.000 euro extra per jaar, een bedrag waarin de provinciale begroting nu niet voorziet.

De VVP zal aan alle commissieleden een uitgebreide nota over de buitenlandse financiering overmaken. Men baseert zich nu op het arrest van 18 juni 2020 van het Europees Hof inzake Hongarije ten opzichte van de ngo's en de Transparantiewet die door het Europees Hof vrijwel is vernietigd.

De provincie werkt al jaren goed samen met de stad Antwerpen om na te gaan hoe de maatschappelijke inbedding van de vragende eredienstinstellingen loopt. De provincie zelf heeft weinig slagkracht. In het ontwerp van decreet staat dat het verslag van de maatschappelijke betrokkenheid dat jaarlijks bij het budget werd gevoegd, niet meer moet worden toegevoegd. De provincie krijgt er als financierende overheid dus minder zicht op. Bovendien zijn de termijnen zeer kort.

4.3. Aanvullende vragen en antwoorden

Volgens *Bart Tommelein* heeft de Vlaamse Regering geen hoogdringende adviesprocedure gevraagd. De Raad van State heeft bijna twee en een halve maand de tijd genomen om advies uit te brengen. Hij meent ook dat de Raad van State de wachtperiode van vier jaar als redelijk heeft beoordeeld.

Ook de opmerking over het stilzitten van de Vlaamse Regering klopt niet. Volgens artikel 15, §1, van het ontwerp van decreet moet de Vlaamse Regering een beslissing nemen uiterlijk 60 dagen na het einde van de wachtperiode. Vermeld in paragraaf 3 en artikel 10 "neemt de Vlaamse Regering een beslissing over de erkenning van de lokale geloofsgemeenschap". In de memorie van toelichting staat dat een rechtsonderhorige volgens de wet op de Raad van State steeds in beroep kan gaan als de overheid weigert een beslissing te nemen wanneer ze dat moet doen. Tenzij hij zich vergist, meent Bart Tommelein dat de Vlaamse Regering niet zomaar kan stilzitten.

Luk Lemmens zegt dat de VVP en de Raad van State geen probleem met de vier jaar hebben, maar wel met de overgangsregeling.

De Raad van State heeft binnen de dertig dagen moeten antwoorden.

Volgens *Kris Snijkers* gaat het in de memorie van toelichting over een termijn van orde. Het is geen vervaltermijn, waardoor het wel degelijk kan voorvallen dat de regering niet beslist binnen die termijn en er staat ook geen sanctie op. Men komt dan in een feitelijke situatie van stilzitten.

5. Toelichting door Joris De Jonghe

Joris De Jonghe zegt namens de Rooms-Katholieke Eredienst dat het ontwerp van decreet raakt aan vele grondwettelijke principes: de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van eredienst, de organisatorische autonomie van de godsdienstige gemeenschappen, de vrijheid van vereniging en het recht op eerbiediging van het privéleven.

Een geloofsgemeenschap is een integraal en vormend onderdeel van de samenleving. Tot dusver is er een goede samenwerking geweest, maar er blijft een grote bezorgdheid over de mogelijke aantasting van grondwettelijke principes en er is een zorg over de onderliggende toon van dit ontwerp van decreet. Het ontwerp

van decreet lijkt de eredienstbesturen en de lokale geloofsgemeenschappen enigszins te behandelen als verdacht tot het tegendeel is bewezen door de nieuwe informatie- en screeningsdienst. Men hoopt dat de dienst zijn ruime bevoegdheden enkel zal aanwenden in het kader van zijn toezichtopdracht en niet de plaats van justitie zal innemen. De filosofie van de dienst zal er in de eerste plaats een van samenwerking en dialoog met de eredienstbesturen moeten zijn en pas in laatste instantie zou men ingrijpende maatregelen mogen nemen. De vergaande controle geldt trouwens enkel voor de erkende of de te erkennen geloofsgemeenschappen en niet voor diegenen die geen erkenning nastreven.

Er wordt een verwevenheid gecreëerd en versterkt tussen eredienstbestuur – in dit geval een kerkfabriek – en de lokale geloofsgemeenschap – de parochie – die in de huidige regelgeving niet bestaat. Beide instellingen komen nauwelijks op elkaars terrein. De decretale bevoegdheid voor het eredienstbestuur staat in artikel 4 van het Eredienstendecreet: de kerkfabriek houdt zich bezig met de zorg voor het eredienstgebouw, de materiële omstandigheden voor de eredienst en het privaat patrimonium zodat de gemeentelijke toelagen zo laag mogelijk blijven. Het eredienstbestuur treedt niet op het inhoudelijke domein van een parochie.

Dit ontwerp van decreet voert een nu ongekende verwevenheid in tussen het eredienstbestuur en de lokale geloofsgemeenschap. Dat blijkt uit de transparantieverplichting over de juridische structuur, verbonden aan de lokale geloofsgemeenschap, en de juridische structuren, verbonden aan het eredienstbestuur zelf. Joris De Jonghe meent dat deze transparantieplicht in sommige gevallen onhaalbaar is. In het voorontwerp van decreet was er gewoon sprake van verbonden structuren, in het ontwerp van decreet staan er al meer criteria. De vraag is of een eredienstbestuur in alle gevallen de gevraagde transparantie over de financiën van zo'n structuur zal kunnen geven. De transparantieplicht kan voor Joris De Jonghe enkel slaan op structuren die een invloed kunnen uitoefenen op het beheer van de temporaliën van de eredienst.

Het is wenselijk dat de transparantieplicht niet van toepassing zou zijn op inkomsten die vastgelegd zijn bij wijze van tarief, zoals bij huwelijk en begrafenis. Joris De Jonghe vindt ook dat de transparantieplicht niet moet gelden voor inkomsten die voortvloeien uit de valorisatie van het eredienstgebouw, zoals voor een concert of een lezing.

Er worden ook een aantal verplichtingen opgelegd aan de eredienstbesturen. In artikel 17 gaat het over de financiële leefbaarheid. Wat wordt daarmee precies bedoeld? Gaat het om wat in het huidige systeem bedoeld wordt met een zelfbedruipend bestuur?

Om erkend te kunnen worden of te blijven moet de lokale geloofsgemeenschap tweehonderd leden hebben binnen de gebiedsomschrijving. Men is het eens dat dit criterium geldt voor nieuw te erkennen geloofsgemeenschappen, maar in de rooms-katholieke kerk zijn er erkende kleine historisch gegroeide geloofsgemeenschappen met minder leden. In het ontwerp van decreet staat de termijn van een jaar om zich aan deze wetgeving te conformeren, met een overgangsbepaling. Men vraagt of het niet mogelijk is om de regel van tweehonderd leden voor de bestaande geloofsgemeenschappen soepeler toe te passen. In alle gemeenten zijn er nu kerkenbeleidsplannen, gekoppeld aan de tendens om kleinere parochies samen te voegen. Zou het niet beter zijn om deze piste te volgen in plaats van representatieve organen te dwingen om, tegen hun wil, binnen bepaalde termijnen te komen tot samenvoeging? De representatieve organen moeten een kerkrechtelijke procedure volgen tegenover de burgerlijke procedure van samenvoeging. In de kerkrechtelijke procedure kan men in beroep gaan bij de Romeinse instanties. En gelovigen die zich door zo'n maatregel benadeeld voelen, kunnen een beroep instellen bij de Raad van State.

Volgens artikel 18 moet er een giftenregister zijn. Wat met de anonieme giften? Joris De Jonghe juicht toe dat er in vergelijking met de eerste tekst een evolutie te merken is naar een vermindering van de administratieve last voor de eredienstbesturen. Hij heeft nog enkele technische bemerkingen, die hij schriftelijk aan de commissie zal bezorgen.

6. Toelichting door Mehmet Üstün

Mehmet Üstün zegt namens het Executief van de Moslims van België dat de samenwerking over het ontwerp van decreet met het Agentschap Binnenlands Bestuur goed is, maar hij heeft toch bedenkingen bij het verbod op buitenlandse financiering. De financiering mag de onafhankelijkheid van de erediensten inderdaad niet aantasten, maar de islamitische erediensten bouwen elk jaar nieuwe moskeeën. Hij pleit voor een overgangsperiode met betrekking tot het verbod op directe of indirecte inmenging van buitenlandse overheden bij de aanstelling van bedienaars om te vermijden dat gebedshuizen zonder bedienaars zouden vallen.

Hij heeft eveneens bedenkingen bij de screening: radicalisering zit niet binnen de gebedshuizen, maar moet buiten de moskeeën worden gezocht en opgevolgd.

7. Toelichting door Philippe Markiewicz

Ook volgens *Philippe Markiewicz*, voorzitter van het CICB, verloopt de samenwerking met het kabinet-Somers positief, maar blijven er enkele aandachtspunten. De veranderingen zullen veel werk meebrengen, terwijl er vaak wordt gewerkt met onbezoldigde vrijwilligers. Hij pleit dan ook voor bijstand vanuit het Vlaamse Gewest.

Er is in sommige gemeenten, bijvoorbeeld aan de kust, een probleem met betrekking tot het erkenningscriterium van minimum tweehonderd leden. De gelovigen komen daar enkel tijdens de vakanties en weekends. Hij pleit er dan ook voor om dit erkenningscriterium enkel van toepassing te maken voor nieuwe synagogen en niet voor bestaande.

Er is een probleem met het bijhouden van lijsten wegens privacyredenen. Joden staan niet graag op een lijst als gevolg van slechte herinneringen uit het verleden.

Hij merkt tot slot op dat de vrijzinnigheid volledig onder het federale niveau valt, terwijl de geloofsgemeenschappen onder het gewest vallen, maar de bedienaars van erediensten door het federale niveau worden benoemd. Het zou logischer zijn dat ook zij volledig onder federale bevoegdheid vallen. Hij begrijpt dat dit politieke consequenties kan hebben en wil zich daar niet over uitspreken, maar hij zou het wel logischer vinden.

8. Toelichting door Filip Boone

Filip Boone zegt dat de Orthodoxe Kerk in België georganiseerd is als een aartsbisdom dat onder de verantwoordelijkheid van het patriarchaat van Constantinopel valt. De Orthodoxe Kerk verscheen hier voor het eerst in de periode 1816-1830 toen de Russische echtgenote van de latere koning Willem II een orthodoxe kapel inrichtte in het Paleis der Academiën. Kort daarna kwam er in de Ridderstraat in Brussel een eerste orthodoxe kerk. In 1900 werd er een Grieks-orthodoxe parochie in Antwerpen gesticht ten behoeve van de vele reders.

Niet lang daarna begint de orthodoxe populatie zich sterk uit te breiden, vaak als gevolg van migratie, waardoor ook van oorsprong Belgische christenen zich bij de orthodoxen aansluiten. Er zijn drie belangrijke golven. Een eerste golf situeert zich rond de Eerste Wereldoorlog met in 1917 de Russische Revolutie en eindigt in 1922

met het einde van de Grieks-Turkse Oorlog. Beide hebben ervoor gezorgd dat er heel wat intellectuelen en gelovigen naar West-Europa zijn gevlucht. Een tweede golf komt er in de jaren vijftig door de uitbreiding van de mijnbouw en staalindustrie. In die periode is er een toestroom van 35.000 tot 50.000 orthodoxe migranten. Vanaf 1989 komt er een derde golf met de val van het IJzeren Gordijn. Momenteel groeit de Orthodoxe Kerk in België nog steeds substantieel.

In 1985 was er de officiële erkenning van de orthodoxe kerk in België. In 1988 zijn er de uitvoeringsbesluiten die bepalen dat het representatief orgaan voor het geheel van de Orthodoxe Kerk in België de vertegenwoordiger van het Oecumenisch Patriarchaat van Constantinopel is. Een drietal jaar geleden werd een akkoord getekend waarbij ook de oriëntaals-orthodoxe kerken in België de aartsbisschop Metropoliet van het Oecumenisch Patriarchaat erkennen als hun vertegenwoordiger bij de overheid. Concreet betekent dit dat het Belgische aartsbisdom administratief instaat voor de patriarchaten van Moskou, Servië, Roemenië, Bulgarije, Georgië en Oekraïne en daarnaast ook voor de Syro-Jacobijnse, Armeense, Koptische, Ethiopische en Eritrese kerken op dit grondgebied.

Bij de recente eeuwwisseling waren er ongeveer 70.000 orthodoxe christenen in België. In 2021 waren er dat 150.000 of ongeveer 13,6 procent van de bevolking. Er zijn een honderdtal parochies, waarvan er in Vlaanderen amper 14 zijn erkend tegenover 41 in Wallonië. De financiële middelen door de FOD Justitie bedroegen in 2006 voor de orthodoxie amper 1,1 procent van het budget voor de erkende erediensten en dat cijfer ligt momenteel niet veel hoger. In Vlaanderen zijn er van vóór 1 juli 2019 nog zes aanvragen voor erkenning hangende en later zijn er daar nog drie bijgekomen.

De orthodoxe kerk staat voor een gelijke behandeling van alle erediensten en levensbeschouwingen, ook op het vlak van werkingsmiddelen en subsidies, wat momenteel niet het geval is. Vanuit de federale en Vlaamse overheid worden steeds meer taken doorgeschoven naar de representatieve organen van de erediensten, maar de orthodoxe kerk krijgt daarvoor geen subsidie of werkingsmiddelen. De spreker vraagt dan ook een dringende gelijkschakeling van alle erediensten en levensbeschouwingen.

Met betrekking tot de erkenning van de geloofsgemeenschappen pleit de orthodoxe kerk voor een aanpassing van de wetgeving aan de veranderende maatschappelijke context. Juridisch is het decreet van 7 mei 2004 nog altijd van kracht. In totaal dienden meer dan vijftig geloofsgemeenschappen voor 1 juli 2019 een aanvraag in wegens het voldoen aan de voorwaarden van dat decreet, waarvan zes voor de orthodoxe kerk. Deze zijn on hold gezet door de vorige Vlaamse Regering. Het gevolg is een ongelijke behandeling van geloofsgemeenschappen in gelijke situaties waarbij geloofsgemeenschappen die reeds lang voldoen aan de criteria soms tweemaal zo lang op een erkenning moeten wachten.

De spreker heeft enkele juridische vragen bij de huidige toestand. Retroactiviteit van een decreet kan volgens het Arbitragehof slechts bij onontbeerlijke noodzaak, maar is daar hier sprake van? Er wordt ook geraakt aan het rechtzekerheidsbeginsel, aangezien geloofsgemeenschappen die nog altijd onder het bestaande decreet vallen niet op dezelfde manier worden behandeld als geloofsgemeenschappen die eerder werden erkend. Artikelen 10 en 11 van de Grondwet gaan over een gelijke behandeling voor iedereen, maar wordt daaraan geen afbreuk gedaan?

De orthodoxe kerk heeft geen bezwaar tegen een aanpassing van het decreet als daar noodzaak toe is, maar wel tegen het tegenhouden van reeds ingediende dossiers. Op basis van het huidige decreet, het rechtzekerheidsbeginsel en de grondwettelijke vereiste tot gelijke behandeling van iedereen rijst de vraag tot dringende erkenning van de reeds lang geleden ingediende dossiers, met eventueel een

clausule om zich aan te passen aan het toekomstige nieuwe decreet binnen een redelijke termijn.

De spreker hoopt op een constructieve dialoog en samenwerking, maar heeft de indruk dat het nieuwe ontwerp van decreet eerder repressief van aard is.

9. Toelichting door Jo Jan Vandenheede

Jo Jan Vandenheede wijst erop dat het anglicanisme in Engeland een officiële kerk is, waar bij wet geregeld wordt dat ze haar diensten aanbiedt aan al wie op het grondgebied leeft. Dat geldt niet voor Vlaanderen, maar de ingesteldheid van dienstbaarheid en openbaarheid wil men hier eveneens uitdragen. De kernwoorden ten aanzien van de officiële instanties zijn partnerschap en vertrouwen, maar daar schort het aan in het ontwerp van decreet. Er worden veel nieuwe dingen opgelegd, maar waarom zijn die nodig? Er zijn al regels in verband met budgetten en meerjarenplannen en er zijn wetten die de veiligheid van de gemeenschap garanderen, over ordehandhaving, gebouwen, brandveiligheid enzovoort. Het ontwerp van decreet behandelt dergelijke zaken zeer uitgebreid, maar soms ook intrusief, waardoor aan de privacy en de godsdienstvrijheid wordt geraakt. Is het aan het Vlaamse Gewest om dit te doen?

Er zal een Vlaamse Informatie- en screeningsdienst opgericht worden, met veel budget en veel personeel. Zullen die personeelsleden weten waarmee ze bezig zijn? Kennen zij de verschillende erediensten? Kunnen die middelen niet beter ergens anders voor worden ingezet?

De spreker heeft ook vragen bij de timing. De bestaande parochies zouden een jaar de tijd hebben om zich in orde te stellen met dingen waarop ze oorspronkelijk niet erkend waren. De administratieve last zal dus zeker toenemen, terwijl het secretariaat niet betaald wordt en geen werkingsmiddelen krijgt.

De spreker betreurt de toon van het ontwerp van decreet, waarin partnerschap en vertrouwen zoek is. Het wordt ieder voor zich, niet alleen tussen de parochies binnen een levensbeschouwing die zich moeten haasten om in orde te zijn, maar ook tussen de verschillende erediensten. Hij wijst eveneens op het verschil tussen de vrijzinnigheid en de erediensten.

De spreker heeft de indruk dat velen niet weten wat het anglicanisme is en menen dat het een vreemde eend in de bijt is die een speciaal statuut vraagt en nog eens geld erbovenop. De parochianen zijn nochtans burgers uit verschillende Europese landen en het Gemenebest die zich hier willen settelen. Hij vraagt waarom zij als een moeilijk geval worden aanzien, terwijl ze enkel vragen om de rechten in de Grondwet te respecteren.

De spreker hoopt op een constructieve dialoog. Hij beseft dat de maatschappij niet stilstaat en dat de overheid veiligheid, goede orde en burgerschap wil promoten, maar de toon van het ontwerp van decreet en de praktische uitwerking ervan zullen daaraan niet bijdragen.

10. Toelichting door Geert W. Lorein

Geert W. Lorein, covoorzitter van de Administratieve Raad van de Protestants-Evangelische Eredienst en voorzitter van de Federale Synode van Protestantse en Evangelische Kerken in België, was in eerste instantie blij met het ontwerp van decreet omdat er nogal wat erkenningsdossiers op deblokkering liggen te wachten. Vertegenwoordigers van de erediensten proberen ook altijd zo goed mogelijk samen te werken met de verschillende overheden van het land. De spreker begrijpt dat er problemen waren met een aantal geloofsgemeenschappen en dat de zaken

zo goed mogelijk moesten worden geregeld. Tijdens gesprekken met het kabinet had hij opmerkingen gemaakt en ging hij ervan uit dat alles in orde zou komen, maar naarmate de tijd vorderde en er tot een goede tekst gekomen moest worden, werd het problematischer.

Het advies van de Raad van State heeft een aantal problemen behandeld, maar heeft er ook onbenoemd gelaten omdat die zich niet uitspreekt over dingen die juridisch wel in orde zijn maar toch als vervelend worden ervaren.

In de memorie van toelichting is te lezen dat de erkenningsregels scherper worden om het kaf beter van het koren te scheiden, maar het ontwerp van decreet hangt hiermee wel erg dicht tegen de grens tussen kerk en staat aan en gaat er wellicht zelfs overheen. Zowel het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens als de Grondwet benadrukt de vrije uitoefening van religie als een vrijheid en een recht. Een taak van de overheid is de bescherming van deze vrijheid en de ondersteuning van de instellingen die dit faciliteren. Het doel van erkenningen is om de positieve rol van religie in de samenleving, de overtuiging dat gelovigen volwaardig deel uitmaken van de maatschappij, alsook de structurele dialoog en samenwerking tussen overheid en geloofsgemeenschappen met hun erkende representatieve organen, te faciliteren en te versterken.

Met betrekking tot de privacy is er een probleem. Iedereen die zich op bijzondere wijze inzet voor een godsdienstige overtuiging wordt gemakkelijk op een lijst gezet, ook nog nadat in de nieuwe versie van het ontwerp van decreet het giftenregister niet meer automatisch moet worden meegedeeld. Verder kan de Vlaamse Informatie- en screeningsdienst met uitgebreide bevoegdheden de identiteit opnemen van iedereen die aanwezig is bij de eredienst. De spreker moet denken aan het opstellen van lijsten van mensen die tot een bepaalde godsdienst behoren, waarnaar de heer Markiewicz ook al verwees.

Er is een onevenwicht tussen de inspanningen die door vrijwilligers worden gedaan om de erkende geloofsgemeenschappen administratief op orde te houden en het machtsapparaat dat de Vlaamse Regering daartegenover wil stellen. Het bedrag en het aantal personen waarin voorzien is, staan in geen enkele verhouding tot het bedrag dat de geloofsgemeenschappen aan het Vlaamse Gewest kosten, namelijk nul euro, en tot de administratieve en financiële mogelijkheden van de lokale en representatieve organen van de erediensten. Een predikant wordt betaald door de federale overheid en de woonstvergoeding door de stad of gemeente. De begrotingen zijn normaliter in evenwicht waardoor er geen aanzuivering van tekorten is. Het Vlaamse Gewest is enkel toezichthoudende en geen subsidiërende overheid.

De teksten zetten niet in op een positief versterken van het erkenningsbeleid, maar op een versterking van het sanctionerings- en controlebeleid, met haast politionele bevoegdheden over alle aspecten van de eredienst. De relatie tussen overheid en erkende lokale geloofsgemeenschappen verandert van een relatie van wederzijds vertrouwen naar een van wantrouwen en disproportioneel grote controle.

Op zich is er nauwelijks een probleem met het huidige decreet, alleen had de vorige minister van Binnenlands Bestuur twijfels over de criteria en over de informatie vanwege de Veiligheid van de Staat. Verder is er het argument van terrorisme en fraude, maar dat moet via de gebruikelijke wetgeving opgelost worden. Het gaat niet op om te doen alsof er een nauwe band bestaat tussen religie en geweld, want geloofsgemeenschappen zetten zich veeleer in voor het welzijn van de samenleving.

De spreker vraagt geen gedetailleerde maar een fundamentele herwerking van het ontwerp van decreet.

11. Toelichting door Steven H. Fuite

Steven H. Fuite, synodevoorzitter van de Verenigde Protestantse Kerk in België en covoorzitter van de Administratieve Raad van de Protestants-Evangelische Eredienst, zegt dat de Verenigde Protestantse Kerk in België bijna twee eeuwen oud is, net zoals de staatserkenning van de protestantse eredienst. De motieven van het voorliggende ontwerp van decreet zijn misschien eerbaar, maar zullen verre van zeker bijdragen aan een veiliger en warmer Vlaanderen.

Een belangrijke beoogde doelstelling zal mogelijk niet worden gehaald. De overheid wil meer grip en een hogere mate van controle op geloofsgemeenschappen, maar een onmiskenbare voorwaarde daartoe is dat er voor lokale geloofsgemeenschappen enige aantrekkelijkheid verbonden moet zijn aan erkenning van overheidswege. Daar knelt het schoentje, want de voorwaarden voor erkenning worden nogal veeleisend opgeschroefd. Het gevolg kan zijn dat geloofsgemeenschappen die nog niet erkend zijn minder snel geneigd zullen zijn om erkend te willen worden. Het kan verleidelijker zijn om een telefoontje naar een buitenlandse overheid of een andere organisatie te plegen, waarbij men gelden ontvangt en de bedienaar van de erediensten wordt gesponsord zonder te moeten voldoen aan het eisenpakket dat geldt voor erkende geloofsgemeenschappen. Volledig transparante geloofsgemeenschappen lijken te worden geviseerd, terwijl het net de bedoeling was om ook de rest in beeld te krijgen, maar die dreigen buiten schot te blijven.

Er zijn duizenden vrijwilligers bij de geloofsgemeenschappen die met volle overtuiging meedraaien in allerlei sociale projecten, maar zij zullen nu veel meer energie moeten stoppen in administratie, waardoor aan de Vlaamse samenleving nog wat menselijke warmte wordt ontnomen.

Het ontwerp van decreet betreft enkel de erediensten en laat de georganiseerde vrijzinnigheid ongemoeid omdat dit tot de federale bevoegdheid behoort en dat is discriminerend.

De spreker heeft problemen met de sfeer en de toon van het ontwerp van decreet. Hij wil niet zeggen dat die criminaliserend is ten aanzien van erkende erediensten, maar het scheelt niet veel. Ze zijn verdacht en krijgen een hele resem voorschriften om te bewijzen dat ze eigenlijk toch wel normaal zijn, wat onaangenaam en onnodig is.

12. Vragen en opmerkingen van de commissieleden

12.1. Tussenkomst van Maaike De Vreese

Maaike De Vreese verwijst naar de bedenkingen over de informatie- en screeningsdienst. Op welke manier kan er een gedegen controle en nazicht op de erkenningsvoorwaarden worden uitgevoerd?

Het is belangrijk dat lokale geloofsgemeenschappen geestelijke en financiële onafhankelijkheid genieten en het ontwerp van decreet zet daarop in. Hoe kijken de sprekers naar buitenlandse financiering? Hoe kijken ze naar de aanstelling van bedienaars van de erediensten vanuit het buitenland? Zien ze een potentiële disfunctie tussen de gemeenschap en de bedienaars, gelet op de mogelijke grote maatschappelijke verschillen?

Welke stappen worden er ondernomen om de maatschappelijke betrokkenheid van lokale geloofsgemeenschappen te versterken? Zien ze daarin een rol voor zichzelf weggelegd?

Een spreker pleitte ervoor alles federaal te regelen, terwijl het parlement net kijkt naar een volledige regionalisering van de bevoegdheden. Welke uitdagingen zien de sprekers op dit vlak?

12.2. Tussenkomst van Chris Janssens

Het Eredienstendecreet legt inzake financiering van de geloofsgemeenschappen een bevoegdheidsverdeling vast: de katholieke, protestantse, anglicaanse en Israelitische geloofsgemeenschappen worden gefinancierd door de gemeenten en de orthodoxe en islamitische door de provincies. *Chris Janssens* vraagt hoe de sprekers deze regeling beoordelen.

Hoe beoordelen de sprekers de verkorte erkenningsprocedure voor lokale geloofsgemeenschappen die een erkenningsaanvraag hebben ingediend voor 1 juli 2019, terwijl andere geloofsgemeenschappen een wachtperiode van vier jaar moeten doorlopen? Is het opportuun dat er afwijkingen zijn voor bepaalde geloofsgemeenschappen?

Een groot deel van de Vlaamse bevolking is niet gelovig, maar toch moeten alle belastingbetalers bijdragen aan de financiering van erediensten, ook die waarvan zij sommige waarden en normen verwerpen. Hoe evalueren de sprekers die verplichting? In welke mate achten ze de publieke financiering van de erediensten noodzakelijk? Wat zouden de gevolgen zijn indien die er niet meer zou zijn?

Een belangrijke aanleiding voor dit ontwerp van decreet is een verbod op buitenlandse financiering. Zijn de sprekers van oordeel dat geloofsgemeenschappen die onder hun bevoegdheid vallen effectief gebruikmaken van buitenlandse financiering? Zo ja, gebeurt dat sporadisch of eerder frequent? Door wie en op welke manier vindt deze financiering plaats?

Buitenlandse financiering an sich wordt niet verboden, maar enkel wanneer die buitenlandse financiering afbreuk doet aan de onafhankelijkheid van de geloofsgemeenschap. Zijn de sprekers van oordeel dat dit voor bepaalde geloofsgemeenschappen die onder hun bevoegdheid vallen inderdaad het geval is?

De heer Fuite vreest dat de verstrenging op het vlak van erkenning zal leiden tot minder erkenningen. Delen de andere sprekers die bekommernis?

Minister Zuhal Demir toonde zich op 14 november 2020 in Het Belang van Limburg zeer tevreden met dit ontwerp van decreet omdat hiermee "de lange arm van Erdogan" wordt gebroken die hier via de Turkse staatsmoskeeën nog invloed heeft. De lange arm van Erdogan is ook de benaming die de Veiligheid van de Staat aan de Diyanetstructuur in België geeft. Is de heer Üstün het eens met de uitspraken van de minister en met de Veiligheid van de Staat? Zal dit ontwerp van decreet inderdaad de lange arm van Erdogan breken?

In Nederland bevestigde een parlementaire commissie in 2020 dat Nederlandse moskeeën worden beïnvloed vanuit onvrije landen en dat dat gepaard gaat met fundamentalistische boodschappen die de kernwaarden van de Nederlandse samenleving afwijzen. De commissie stelde vast dat financiers bijna uitsluitend organisaties ondersteunen die het gedachtegoed van de donateur aanhangen. In de praktijk komt het erop neer dat vooral de fundamentalistische islam, het salafisme, financieel wordt ondersteund. Ook komt het voor dat donateurs zeggenschap in het moskeebestuur krijgen of imams betalen en predikers of lesmateriaal sturen. Het rapport maakt duidelijk dat buitenlandse beïnvloeding verstrekkende gevolgen kan hebben voor de samenleving. Is de heer Üstün van mening dat dit probleem zich ook in Vlaanderen stelt? Zo ja, hoe groot is dit probleem? Zullen de regels en controlemechanismen in dit ontwerp van decreet volstaan om er komaf mee te maken?

Uit het antwoord op een parlementaire vraag blijkt dat bij elf erkende Diyanetmoskeeën de moskee eigendom is van Diyanet en dus van de Turkse overheid. Is de

heer Üstün van oordeel dat een moskee die eigendom is van de Turkse overheid onafhankelijk kan zijn?

Milli Görüs is een internationaal Turkse beweging die in Duitsland door de staatsveiligheid gevolgd wordt en in Frankrijk recent onder vuur kwam omdat ze een charter over de islam weigerde te ondertekenen en dus zou weigeren de waarde van de republiek te respecteren. Milli Görüs wilde in Genk met buitenlands geld een school opstarten, maar die kreeg na een negatief advies van de Veiligheid van de Staat geen erkenning omdat er werd geoordeeld dat ze de mensenrechten niet zou respecteren. Een minister van de huidige regering stelde dat Milli Görüs vasthoudt aan het shariadenken. Hoe reageert de heer Üstün hierop? Als hij tot de Milli Görüsbeweging behoort en ook voorzitter van het Executief van de Moslims van België is, hoe geloofwaardig is het dan dat hij meewerkt aan de toepassing van de erkenningsvoorwaarden in dit ontwerp van decreet? Ziet hij daar geen tegenstrijdigheden in?

12.3. Tussenkomst van Katrien Partyka

Katrien Partyka beaamt dat er omzichtig omgesprongen moet worden met controle van de erediensten. Ze hoort bezorgdheden over de sfeer van verdachtmaking. Is dit gebaseerd op bepalingen in het decreet met betrekking tot de Vlaamse Informatie- en screeningsdienst? Over welke punten in het bijzonder zijn ze dan bezorgd?

Door de strengheid en de administratieve complexiteit zal men misschien minder snel geneigd zijn om een erkenning aan te vragen, wat een omgekeerd effect zou zijn van wat het ontwerp van decreet beoogt. Welke bepalingen staan de aantrekkelijkheid van een eventuele aanvraag tot erkenning in de weg?

Er is ook bezorgdheid geuit over het minimumaantal van tweehonderd gelovigen, waardoor bepaalde gemeenschappen uitgesloten worden. Kan dat verduidelijkt worden?

Klopt het dat de timing voor de overgangsmaatregelen moeilijk haalbaar is?

12.4. Tussenkomst van Bart Tommelein

Bart Tommelein vraagt of een lokale geloofsgemeenschap die onterecht wordt beschuldigd van buitenlandse financiering, met het huidige decreet voldoende mogelijkheden heeft om die onterechte argumenten te weerleggen? Zullen die onterechte beschuldigingen met dit ontwerp van decreet en dankzij de Vlaamse Informatie- en screeningsdienst niet sneller weerlegd kunnen worden?

12.5. Tussenkomst van Jeremie Vaneeckhout

Jeremie Vaneeckhout is blij te horen dat er constructief overleg is geweest met de minister, maar er werden door de genodigden toch een aantal bezorgdheden opgelijst. Het ontwerp van decreet beantwoordt niet aan de realiteit, noch aan de noden en vragen vanuit de geloofsgemeenschappen. De VVSG en de VVP uitten praktische, financiële en juridische bedenkingen en Jeremie Vaneeckhout is blij dat ze zich niet hebben beperkt tot het strikt juridische. Hij deelt de opmerkingen in verband met wantrouwen.

Een wachtperiode van vier jaar is lang, en dat is een onbegrijpelijke keuze omdat het net de bedoeling is om geloofsgemeenschappen te verleiden zich ten volle in te bedden in de Vlaamse samenleving. Het wordt echter niet aantrekkelijker gemaakt om een erkenning aan te vragen. Hoe kijken de sprekers daarnaar? Kunnen ze inschatten wat de dynamiek van het ontwerp van decreet zal zijn? Hoe kan de

Vlaamse overheid het aantrekkelijker maken opdat geloofsgemeenschappen de stap naar erkenning zetten?

12.6. Tussenkomst van Maxim Veys

Maxim Veys zegt dat Vooruit streeft naar een goede samenwerking tussen de overheid en de erediensten. Een constructieve relatie moet langs twee kanten worden opgebouwd. Op die manier kan worden vermeden dat geen enkele eredienst nog een erkenning wil of kan aanvragen door de verzwaarde administratieve last.

Kunnen de sprekers voorbeelden geven van een goede ondersteuning vanuit de lokale besturen? Wat is een goede leidraad om lokaal mee aan de slag te gaan?

De Vlaamse Regering zegt dat de minimumgrens van 200 gelovigen in overeenstemming is met de godsdienstvrijheid omdat niet zij maar de representatieve organen bepalen hoeveel gelovigen een lokale gemeenschap telt. Vinden de sprekers dit een aanvaardbaar cijfer? Komt het overeen met de realiteit? Brengt dit andere moeilijkheden met zich mee? Als dat aantal behouden blijft, hoeveel geloofsgemeenschappen vallen er dan uit de boot? Is het voldoende dat het aan de representatieve organen is om te bepalen hoeveel gelovigen een gemeenschap telt om te voldoen aan de godsdienstvrijheid?

Welk toezicht wordt er uitgeoefend door de Vlaamse Informatie en screeningsdienst? Heeft de minister de sprekers kunnen geruststellen op dat vlak?

12.7. Tussenkomst van Sam Van Rooy

Sam Van Rooy noemt het surrealistisch dat de diverse christelijke denominaties en de joden worden lastiggevallen met iets waarmee ze niets te maken hebben, namelijk radicalisering, islamisering en jihadterreur. Er is maar één religie die aanzet tot geweld tegen niet-moslims en ongelovigen en de doodstraf op afvalligheid zet, namelijk de islam. Er zijn in Vlaanderen geen problemen met kerken, synagogen of hindoeïstische of boeddhistische tempels, maar wel met en in moskeeën. De heer Üstün heeft het lef om te ontkennen dat radicalisering ook een voedingsbodem heeft in bepaalde moskeeën, om nog te zwijgen over zijn banden met de moslimfundamentalisten van Milli Görüs die geen plaats hebben in Europa en Vlaanderen.

Sam Van Rooy heeft begrip voor bepaalde geïrriteerde reacties. Als het ontwerp van decreet echt het kaf van het koren wil scheiden, dan moet het louter focussen op de islam en de andere religies met rust laten want zij zijn mee het slachtoffer.

Jeremie Vaneeckhout voelt zich als lid van een zogenaamde denominatie van het christendom op geen enkele manier aangesproken door dergelijke lezing over moslim-Vlamingen. Problemen die zich binnen of buiten moskeeën voordoen, zijn niet eigen zijn aan één specifieke religie.

13. Antwoorden van de genodigden

13.1. Antwoorden van Joris De Jonghe

Joris De Jonghe zegt dat de werking van de eredienstbesturen terdege wordt gecontroleerd door het Agentschap Binnenlands Bestuur, dat regelmatig bemerkingen bij de rekeningen maakt. Momenteel wordt buitenlandse financiering niet gecontroleerd omdat het ook niet verboden is, maar dat is niet aan de orde voor de Rooms-Katholieke Eredienst.

Er is gevraagd of de ruimere bevoegdheden van de Vlaamse Informatie- en screeningsdienst opgevangen zouden kunnen worden via ondersteuning door lokale

besturen. Er zijn gemeenten die een cel hebben opgericht om proactief te werken en op geregelde tijdstippen met de eredienstbesturen rond de tafel zitten om ontwerpen van budgetten te bekijken, om te bekijken of zaken binnen de perken blijven en vragen te stellen over bepaalde uitgaven, zeker als het gaat over investeringen in kerkgebouwen. Die samenwerking is niet beteugelend, maar eerder ondersteunend en proactief.

De rooms-katholieke erediensten hebben niet te maken met een wachttijd van vier jaar. Als er verschuivingen zijn op het vlak van lokale geloofsgemeenschappen, dan gaan die eerder in de richting van een afbouw of samenvoeging in plaats van nieuwe erkenningen. Niettemin lijkt de wachttijd van vier jaar lang. In de memorie van toelichting is te lezen dat het de bedoeling is om besturen een soort stageperiode te laten doorlopen. Als men tweemaal de cyclus doormaakt van een budget opstellen en men tot een goedgekeurde jaarrekening komt, dan volstaat dat. Om als gemeenschap een plaats in de samenleving te verwerven, is twee jaar misschien wat kort, maar lokale gemeenschappen die om een erkenning vragen, zijn hier al langer gevestigd.

Wat betreft het aantal van 200 gelovigen, hebben de representatieve organen een zekere speelruimte. Op de vraag hoeveel lokale geloofsgemeenschappen er uit de boot zouden vallen, antwoordt de spreker dat dat er vier zijn in het bisdom Gent en vier in het bisdom Brugge. De andere bisdommen hebben daarover nog geen cijfers doorgegeven. De spreker begrijpt dat dergelijke kleine gemeenschappen niet kunnen blijven bestaan, maar de Rooms-Katholieke Eredienst is bezig met een samenvoegingsoperatie. Voor andere erediensten, bijvoorbeeld joodse gemeenschappen, is het aantal van 200 leden misschien een opgave en hij begrijpt het pleidooi van de heer Markiewicz om voor bestaande gemeenschappen soepelheid aan de dag te leggen.

De vraag kan gesteld worden of het logisch is dat de belastingbetaler bijdraagt aan de financiering van erediensten, maar geldt dat ook niet voor de ondersteuning van veel andere culturele en sportactiviteiten?

13.2. Antwoorden van Mehmet Üstün

Mehmet Üstün is eerst en vooral de voorzitter van de erkende islamitische eredienst in België. Hij wil geen politieke analyse maken, want dat behoort niet tot zijn missie. Alle erkende moskeeën in België zijn erkend op basis van de wetgeving in het desbetreffende gewest. Ze handelen volgens de vigerende wetgeving en de gemaakte afspraken.

Het klopt niet dat de Diyanetmoskeeën tot de Turkse overheid behoren, want geen enkele moskee in België behoort tot de Turkse overheid. Ze behoren wel tot de islamitische stichting Diyanet van België, gesticht in België.

Dan komt hij op de analyse over de radicalisering in moskeeën. Als eredienst zijn zij voorstander van een pluralistische samenleving. De islam heeft geen enkel probleem met de Europese en Belgische waarden en normen. Ze proberen elke radicale inmenging, salafistische of politieke islam buiten de moskeeën te houden en zijn daarin succesvol. In Vlaanderen behoort het beste deradicaliseringsproject Netwerk Islamexperten tot het Executief van de Moslims van België onder coördinatie van Khalid Benhaddou.

België heeft geen koepelorganisatie die Milli Görüs heet en geen enkele moskee behoort tot die strekking, maar er is wel de Islamitische Federatie van België. De spreker representeert echter het erkende orgaan van de lokale geloofsgemeenschap en niet de Islamitische Federatie van België of Diyanet van België. Het Executief van de Moslims van België doet zijn best om de erkenningen van de lokale

gemeenschappen uit te breiden en de spreker hoopt dat het ontwerp van decreet een bijdrage aan die erkenningen zal leveren.

13.3. Antwoorden van Philippe Markiewicz

Philippe Markiewicz vindt dat religie tot het privéleven behoort. De verdediging van de waarden van de democratie is belangrijk, maar voor een screening heeft men het decreet niet nodig want daarvoor zijn er andere mogelijkheden.

De financiering van het jodendom bestaat uit het betalen van de bedienaars van de eredienst via het federale niveau en voor de rest is er bijna geen financiering. Hij vindt het daarom logisch dat alles onder federale bevoegdheid zou vallen, zonder zich daarover politiek uit te spreken.

De georganiseerde vrijzinnigheid maakt niet het grootste deel van België uit, want het grootste deel van de bevolking heeft een religieuze traditie, zelfs als men niet vaak meer naar de synagoge of kerk gaat.

Philippe Markiewicz is tegen financiering uit het buitenland, zeker als die invloed heeft op de onafhankelijkheid.

De spreker vindt dat er een open en positief debat moet zijn tussen alle godsdiensten en ook met wie niet gelovig is. Perfectie bestaat niet, maar er kunnen dingen verbeterd worden, zoals meer contact met elkaar. Sinds tweehonderd jaar is de voorzitter van het consistorie een leek en geen rabbijn, want religie vormt maar een deel van het werk, naast culturele en opvoedkundige aspecten.

13.4. Antwoorden van Filip Boone

Filip Boone beaamt dat het nodig is om een goede relatie op te bouwen met de geloofsgemeenschappen, maar is dat al niet zo? Waarom moet dan deze hele discussie plaatsvinden? Waarom moeten er dergelijke ingrijpende veranderingen gebeuren? De spreker is niet tegen verbeteringen als die noodzakelijk zijn, maar betutteling of politioneel geschreven decreten zijn niet nodig.

De orthodoxe kerk heeft vaak te maken met Russische, Griekse en Roemeense gemeenschappen die volledig geïntegreerd zijn in de Belgische maatschappij, maar er thuis soms een andere moedertaal op nahouden. Aangezien een bedienaar van de eredienst een vertrouwenspersoon is, kan het nuttig zijn dat hij ook die taal spreekt. Het is dan ook niet onoverkomelijk dat er af en toe een bedienaar van de eredienst uit het buitenland overkomt. Uiteraard passen zij zich aan de maatschappij aan, leggen ze de inburgeringstrajecten af en leren ze de taal.

De vraag kan gesteld worden wat buitenlandse financiering is. Gaat het dan over een tante of nonkel van een parochiaan die een donatie wil doen aan een kerkgemeenschap? Of gaat het dan over financiering van overheidswege? Dat moet duidelijk bepaald worden want het zijn twee verschillende dingen. Orthodoxe gelovigen zijn in het algemeen nogal vrijgevig.

Het maakt niet uit hoelang de wachttijd duurt zolang het maar goed is geregeld. De dossiers die al ingediend zijn op basis van bestaande wetgeving moeten zo vlug mogelijk geregeld worden want er zijn parochies die al vele jaren wachten omdat er geen beleid is.

De spreker roept tot slot op om de democratie en de waarden van de Vlaamse maatschappij te laten zegevieren, alsook de inclusie van de geloofsgemeenschappen.

13.5. Antwoorden van Jo Jan Vandenheede

Jo Jan Vandenheede zegt dat de bedienaars onder federale bevoegdheid vallen. In sommige gevallen kadert dit in een groter inburgeringskader en daar is opleiding en geld voor nodig.

Vrijzinnigheid is een erkende levensbeschouwing, die financiering ontvangt. De spreker is blij dat de vraag gesteld wordt over de financiering van erediensten met publiek geld, want die vraag wordt ook vaak over de koninklijke familie gesteld. Eenieder die deel uitmaakt van de samenleving heeft recht op financiering. De indruk wordt gewekt dat mensen die tot een eredienst behoren geen belastingen betalen en dat stoort de spreker.

Inzake buitenlandse inmenging zegt hij dat de Queen zich niet zal moeien met anglicaanse parochies in België. Er zijn al regels met betrekking tot het vrij verkeer van diensten en personen op het niveau van de Europese Unie. Dit ontwerp van decreet legt ook regels vast waarvoor al tools voorhanden zijn, zoals wetten tegen het aanzetten tot haat. De overheid lijkt het niet alleen moeilijk te hebben met het bestaan van een levensbeschouwing, maar ook met het internationale karakter ervan. Het anglicanisme heeft geen enkele parochie die vanuit het buitenland wordt gefinancierd, tenzij via een toevallige gift van een passant in het offerblok. Het is echter niet abnormaal dat een bisdom in één land een bisdom in een ander land wil steunen. Religieuze organisaties in dit land doen dat ook. De overheid wil weten of dat geld goed wordt besteed, zeker geld dat afkomstig is van een andere overheid, maar in de anglicaanse eredienst is het zo geregeld dat alles in België blijft. De bisschop in Europa zal zich op geen enkele manier moeien met de financiering van een parochie, maar er is wel een band met andere parochies in andere landen.

De erkenning van een geloofsgemeenschap is geen beginpunt want die gemeenschap is er al een tijdje. Een erkenning onderstreept de inbedding en integratie en men voelt zich ook aanvaard.

Op het vlak van het aantal leden heeft het representatief orgaan blijkbaar nog iets te zeggen. De overheid wil dat misschien forceren, maar is het niet beter om kleine gemeenschappen organisch te laten uitbloeien en zich te concentreren op nieuwe gemeenschappen, vaak in steden, waar er meer mensen zijn en waar men over meer geld beschikt? De spreker vindt het een meerwaarde voor een stad of gemeente als er een variëteit aan levensbeschouwingen is.

Wat betreft de timing, vergeet de overheid dat het om mensen gaat. Ze wil het gelijkheidsbeginsel toepassen, maar one size fits all werkt niet altijd. Er wordt veel werk opgelegd aan de reeds bestaande erkenningen en dat wordt niet alleen een race tegen de klok, maar zorgt ook voor onderlinge wedijver.

Op de vraag of het fair is dat gemeenschappen die reeds een aanvraag hadden ingediend volgens de regels van voor 2019, een inkorting krijgen, antwoordt de spreker positief omdat ze uiteindelijk al langer wachten dan die vier jaar.

Wat betreft de wachttijd van vier jaar, zegt de spreker dat de burgemeester of wijkagent er een zicht op heeft of een gemeenschap zich ingeburgerd heeft of zich wil inburgeren. Kan een erkenning dan niet flexibel gebeuren want de ene gemeenschap zal wat meer tijd en ondersteuning nodig hebben dan de andere? Met de regeling wordt de indruk gewekt dat men hoopt dat de gemeenschappen het zullen opgeven in de marathon. Alles komt neer op partnerschap en vertrouwen, maar dat is in dit ontwerp van decreet heel wankel.

13.6. Antwoorden van Geert W. Lorein

Geert Lorein zegt dat er al controle en nazicht is van de erkenningsdossiers en van geloofsgemeenschappen met een gewestelijke erkenning. Het is niet zo dat alles zomaar passeert.

De protestantse evangelische gemeenschap is niet regionaal geconcentreerd, maar verspreid over het hele grondgebied. Qua grootte zit men tussen de orthodoxe en de islamitische eredienst, maar er is nergens een grote concentratie. Vaak ontbreekt het dan ook aan traditionele structurele engagementen.

De spreker is er geen voorstander van om alles naar het gewestelijke niveau te brengen omdat dit zou betekenen dat er zes verschillende representanten nodig zijn. Hij ziet niet in hoe dat praktisch geregeld zou moeten worden.

De erediensten die in de 19e eeuw erkend zijn, hangen af van de gemeenten en die die in de 20e eeuw erkend zijn, hangen af van de provincies. De spreker is blij dat hij op gemeentelijk niveau zit, want er bestaat wel degelijk een relatie met de gemeenten en hij heeft de indruk dat dit beter werkt dan met een puur administratief orgaan op provinciaal niveau.

Het is duidelijk hoeveel erkenningsdossiers er nog liggen te wachten en het was dus duidelijk hoeveel extra geld er nodig zou zijn. Men kan zich zelfs rijk rekenen door te zeggen dat men een aantal jaar niet heeft moeten betalen.

Er gaat veel geld naar de belastingen en er stroomt veel geld terug naar allerlei verbanden. België is uniek op dat vlak. De spreker weet niet of de Nederlandse of Franse fiscale giftenregeling beter zou zijn.

Wat betreft buitenlandse financiering is de protestants evangelische gemeenschap zeer katholiek: er gaat veel geld van andere landen naar België en omgekeerd, maar dat mag nooit de overhand krijgen. Het moet altijd de lokale gemeenschap zijn die de route bepaalt.

Het is inderdaad een bekommernis dat er minder aanvragen zullen gebeuren omdat ze eerder om maatschappelijke dan om financiële redenen worden gedaan. Als dat maatschappelijk moeilijk ligt, zal men ervan afzien.

Het salafisme is een richting binnen de islam die puur theologisch ook recht van spreken heeft zolang die zich niet verbindt met geweld.

De spreker geeft het voorbeeld van een grote stad in Vlaanderen die de lat hoog legt, maar wel extra inspanningen doet om ervoor te zorgen dat alle gemeenschappen in de buurt van de lat geraken.

Is 200 een aanvaardbaar cijfer? Voor de spreker niet omdat de FOD Justitie van 250 uitgaat voor een predikantsplaats. Waarom verschilt dat cijfer? Er zijn ook gemeenschappen die daar om theologische redenen onder willen blijven. In principe zouden alle kerkgemeenten die geen erkenning hebben een dossier kunnen indienen, maar de belangrijkste redenen waarom ze dat niet doen, zijn enerzijds het gebrek aan administratieve competenties en anderzijds een onvoldoende groot zielenaantal op een beheersbaar grondgebied.

Wie bewaakt de bewaker? Daar is een rol weggelegd voor het erkend representatief orgaan omdat het voldoende vermogen heeft om steun te bieden aan een plaatselijke kerkgemeente met problemen, bij voorkeur voordat die in het vizier komt van de Vlaamse Informatie- en screeningsdienst.

De problemen moeten inderdaad opgelost worden daar waar ze zich voordoen, en als dat in moskeeën is, dan moet dat daar gebeuren. Het grote probleem zit echter niet in de geloofsgemeenschappen en dus ook niet in de moskeeën.

13.7. Antwoorden van Steven H. Fuite

Met betrekking tot bedienaars van de eredienst uit het buitenland mag volgens *Steven H. Fuite* niet vergeten worden dat veel representatieve organen integratieperiodes op poten zetten met begeleiding, evaluatie en sancties.

Hij is voorstander van een verkorte periode, omdat een representatief orgaan wel tienmaal nadenkt vooraleer een dossier in te dienen.

Indien de financiering zou wegvallen, zou dat meerdere gevolgen hebben en die zijn voor elke eredienst anders omdat ze op verschillende voet zijn erkend. Het wordt de hoogste tijd om dat wat meer af te lijnen.

Moet er voor de lange arm van Erdogan een kanon van een nieuw decreet worden uitgevonden? Volgens de spreker had het anders gekund.

Het gevoel van verdachtmaking is het gevolg van de verhoging van de eisen en de bevoegdheden van het inspectieteam.

De discussie over gemeenschappen die nu al minder dan tweehonderd leden hebben, moet worden genuanceerd, want wat is de definitie van een lid?

De spreker vindt het een lastige vraag of een lokale gemeenschap die onterecht beschuldigd wordt van buitenlandse financiering of invloed momenteel voldoende tools heeft om dat te weerleggen. Het representatief orgaan heeft inzicht in alles wat er gebeurt in een lokale kerk en dat is voldoende, maar misschien denken andere erediensten daar anders over.

Er is inderdaad een grote stad in Vlaanderen die lokale gemeenschappen stimuleert, onthaalt en begeleidt, ook bij het onderhoud van het patrimonium, bij het aangaan van een lening enzovoort. Daar verloopt de samenwerking erg goed.

13.8. Repliek en aanvullend antwoord

Sam Van Rooy vindt het verbazingwekkend dat de heer Lorein gelooft dat er geen enkel probleem is in moskeeën en dat radicalisering en islamisering alleen buiten moskeeën plaatsvinden. Het Vlaams Belang heeft een lijst van moskeeën waarvan geweten is dat daar radicale predikers over de vloer komen. Er is wel degelijk een probleem van radicalisering en jihadverheerlijking in moskeeën in Vlaanderen.

De spreker betreurt het feit dat het ontwerp van decreet alle godsdiensten lastigvalt. Het is er gekomen omdat de overheid meer zicht wil krijgen op wat er onder andere in moskeeën gebeurt. Vlaanderen is een vrije samenleving en geen politiestaat, maar dat heeft tot gevolg dat er niet 24 uur op 24 wordt gemonitord wat er in de moskeeën wordt gepredikt.

Mehmet Üstün zegt dat er overal radicalen en extremen zijn, maar de eredienst is geen vertegenwoordiger van de islam maar van de moslims. Er zijn verschillende interpretaties, ook radicale, maar het Executief van de Moslims van België is een representatief orgaan van de lokale geloofsgemeenschap. Dat zijn burgers uit dit land die hier leven en belastingen betalen en zich volgens hun vermogen willen aanpassen. Het representatief orgaan heeft altijd een positie ingenomen tegen radicalisme en extremisme en mag dan ook niet geviseerd worden.

II. Hoorzitting van 12 juli 2021

1. Toelichting door professor Rik Torfs

Professor *Rik Torfs* merkt op dat er bij het ontwerp van decreet grondwettelijke vragen worden gesteld, onder meer inzake privacy en vrijheid van godsdienst. Wat dit laatste betreft, is er een verschil tussen enerzijds erediensten die vrijwillig opteren voor erkenning en daardoor min of meer in een keurslijf terechtkomen, en anderzijds erediensten die dat niet doen en daardoor een ruimere of absolute vrijheid genieten.

Er zijn godsdiensten die wel degelijk erkenning in België nastreven, maar er zijn er ook andere, voornamelijk die met een Amerikaanse achtergrond zoals de Kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste Dagen, beter gekend als de mormonen. Deze kerk vindt dat elke vorm van erkenning een potentiële onderdanigheid ten aanzien van de staat met zich meebrengt. Dat is in zekere zin begrijpelijk omdat het nooit duidelijk is hoe een staat zal evolueren. Dit ontwerp van decreet gaat over erediensten die aanspraak maken op steun vanwege de overheid en het is dan logisch dat daar bepaalde consequenties aan worden verbonden, maar de erkenningscriteria mogen niet zo gedefinieerd worden dat er niets meer overblijft van de godsdienstvrijheid.

Twee zaken moeten als sleutel worden gebruikt om de kwaliteit van het ontwerp van decreet te analyseren: enerzijds moeten de erkende groepen kwalitatief organisatorisch min of meer in orde zijn en anderzijds moeten ze inhoudelijk passen in de contouren van de democratische rechtsstaat. Er moet wel over gewaakt worden dat er nooit een totaal conformisme wordt geëist want dan zou de godsdienstvrijheid een lege doos worden.

Het is de bedoeling om met dit nieuwe erkenningsdecreet preventief te werken. Als er toch gesanctioneerd moet worden, zijn er mogelijkheden tot differentiatie, zonder dat men moet kiezen tussen alles of niets, tussen opheffing of niet.

Rik Torfs betreurt dat de rol van de provincies en de gemeenten op inhoudelijk vlak beperkt blijft, terwijl uit onderzoek is gebleken dat daar enorme terreinkennis zit. Dikwijls kwam er van daaruit veel steun en begeleiding en vanuit het oogpunt van nabijheid is het jammer dat die rol beperkt blijft.

Het is normaal dat er geprobeerd wordt om na te gaan of een religieuze groep op organisatorisch vlak goed in elkaar zit, aan een aantal verplichtingen voldoet en zich behoorlijk transparant en financieel regulier organiseert, maar nu komt er een erg zware administratieve last bij en de vraag is of dat nodig is. De omvang van de last zou zelfs een bedreiging kunnen vormen voor de medewerking aan het systeem en voor de godsdienstvrijheid. Is het niet mogelijk om die verplichtingen te verminderen? De overheid zou ervoor kunnen opteren om geloofsgemeenschappen daarbij te helpen en mensen te benoemen en te betalen om die verplichtingen op zich te nemen, maar is het echt onmogelijk om een kwalitatief organisatorisch beleid te creëren zonder een berg verplichtingen?

Rik Torfs heeft ook bedenkingen bij de controlebevoegdheden van de Vlaamse Informatie- en screeningsdienst omdat die vrij ruim zijn en soms wat onvoorwaardelijk klinken. Mogelijk zijn er zelfs conflicten met andere bepalingen uit het strafrecht. Is het niet zinvoller om de controlebevoegdheid mogelijk te maken, maar er voorwaarden aan te koppelen, bijvoorbeeld dat er bepaalde vermoedens of aanwijzingen moeten zijn? Dat zou beter zijn mochten er ooit conflicten over de omvang van de godsdienstvrijheid voor rechtbanken komen.

Wat betreft de buitenlandse financiering moet de terminologie helderder worden. In artikel 7, 4°, is er immers sprake van buitenlandse financiering en in 7, 10°, van bezoldiging door een buitenlandse overheid, wat niet helemaal hetzelfde is.

Er is ook onvoldoende rekening gehouden met het feit dat bepaalde religieuze groepen deel uitmaken van een internationale entiteit en dat dat niet zomaar doorbroken kan worden. Er bestaat een verschil tussen buitenlandse mogendheden die interveniëren door bijvoorbeeld gelden te geven of bepaalde eisen te stellen en organisaties die transnationaal zijn, bijvoorbeeld de Church of England of de Rooms-Katholieke Kerk. Er moet aan de verleiding worden weerstaan om een soort van nationale kerk te organiseren zoals in China.

Het checken van buitenlandse financiering kan niet enkel een probleem vormen op het vlak van privacy, maar zal in de praktijk ontzettend moeilijk zijn. Als het dan toch niet makkelijk is, laat het dan zo zuiver mogelijk gebeuren met erkenning van een soort van religieuze realiteit.

2. Toelichting door professor Adriaan Overbeeke

Professor *Adriaan Overbeeke* wijst erop dat het Vlaamse Gewest twintig jaar bevoegd is voor het materiële beheer van de erediensten. In het erkenningsbesluit van 2005 is reeds geprobeerd om criteria uit te werken voor het toelaten van nieuwe loten aan de stam van de erkende geloofsgemeenschappen, maar het is niet gemakkelijk om zonder onderscheid recht te doen aan levensbeschouwelijke pluraliteit, vooral als het om nieuwe groepen gaat.

De nu voorliggende wetgevingsoperatie lijkt niet plaats te vinden vanuit een aandrift om de hele Vlaamse eredienstenregelgeving te evalueren en waar mogelijk te verbeteren. Een integrale herziening is blijkbaar voor een volgende fase en dat wordt dan misschien een gelegenheid om op te pikken wat in het rapport-Torfs wordt gezegd over de rol van de meest nabije overheden, provincies en gemeenten.

Professor Overbeeke onderstreept dat een stelsel waarbij geloofsgemeenschappen in vrijwilligheid overheidssteun verlangen en verkrijgen, vanzelfsprekend meebrengt dat er van overheidswege controle mogelijk moet zijn en dat er voorwaarden kunnen worden opgelegd die een vrijheidsbeperking kunnen inhouden. Maar als werkbare criteria in regelgeving worden uitgewerkt, moeten deze deugen in het licht van het hoger recht en het grondrechtelijk kader. Het gelijkheidsbeginsel moet in het oog worden gehouden, met name ook de regel dat ongelijke gevallen in omstandigheden een ongelijke behandeling behoeven. Dit speelt zeker ook op het punt van de bejegening van erkenningvragende geloofsgemeenschappen die al jaren onder de geldende wetgeving gereed zijn, maar op een houtje mogen bijten sinds het door de Vlaamse Regering ingestelde moratorium.

Het ontwerp van decreet doet een ernstige poging om werkbare criteria voor de erkenning van geloofsgemeenschappen vast te stellen. Op dit terrein en op het terrein van het opheffen van erkenningen was het eredienstenbeleid lang terug te voeren op een niet al te consistente administratieve praktijk.

Pluspunt is ook dat het ontwerp van decreet komaf lijkt te maken met een sterk verschillende rechtspositie van lokale geloofsgemeenschappen, al naargelang ze vroeg in de negentiende eeuw of laat vanaf het eind van de twintigste eeuw gebruik willen of kunnen maken van de Belgische eredienstfinanciering. Het introduceren van een decretale regeling voor het erkennen, het opheffen van erkenningen en het samenvoegen van geloofsgemeenschappen kan goed uitwerken op een aantal oudere erkenningen van demografisch verzwakte geloofsgemeenschappen.

Ander pluspunt is dat er een genuanceerde sanctieregeling is uitgewerkt die meer smaken heeft dan ofwel het handhaven van een erkenning, ofwel het opheffen ervan. De Vlaamse overheid kan sanctionerend optreden en zal dus steeds een afweging maken. De vraag daarbij is welke maatstaven de regering zal gebruiken om al dan niet van de sanctiebevoegdheid gebruik te maken. Een omissie lijkt dat in het sanctieregime wordt voorzien in hoorrechten, maar dat daarbij de belangrijkste betrokkene, de lokale geloofsgemeenschap en eventueel de denominatie waar deze deel van uitmaakt, niet in beeld is.

Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen de geloofsgemeenschappen en de eredienstbesturen, maar in het ontwerp van decreet gebeurt dat niet consequent en wordt er bovendien verwarrende terminologie overgenomen uit het Eredienstendecreet. De criteria waaraan geloofsgemeenschappen moeten voldoen zijn verschillend van die waaraan een eredienstbestuur moet voldoen. Eredienstbesturen zijn slechts een hulpinstrument dat van pas kan komen om een lokale geloofsgemeenschap op materieel gebied te laten functioneren. De bevoegdheid van het gewest gaat echter alleen over het goed functioneren van eredienstbesturen eens er een erkenning is.

De decreetgever kiest niet voor een absoluut verbod op buitenlandfinanciering, maar voor een verbod onder voorwaarden. In artikel 7, 4°, staat dat de nog te erkennen geloofsgemeenschap noch rechtstreeks, noch onrechtstreeks buitenlandse financiering of ondersteuning ontvangt als die financiering of ondersteuning afbreuk doet aan de onafhankelijkheid en dat ze geen financiering of ondersteuning ontvangt die rechtstreeks of onrechtstreeks verband houdt met terrorisme, extremisme, spionage of clandestiene inmenging. De laatste categorie laat de professor buiten beschouwing omdat daar een ander juridisch kader voor geldt. Vooral het ontvangen van geld of steun die afbreuk doet aan de onafhankelijkheid van de geloofsgemeenschap, verdient aandacht. Trouwens, eens erkend vervalt die verplichting voor de geloofsgemeenschap want de verplichting gaat dan over op het eredienstbestuur en lijkt dan te zijn beperkt tot de financiering van het tijdelijke van de erediensten. De spreker betwijfelt of dit de bedoeling is van het ontwerp van decreet.

Bijzonder is de eis van onafhankelijkheid in de context van mogelijke buitenlandse invloed. Veel religies hebben immers een organisatiestructuur die net wederzijdse grensoverschrijdende afhankelijkheid en solidariteit impliceert. Die ruimte voor solidariteit moet blijven bestaan omdat de bedienaren van de eredienst van erkende geloofsgemeenschappen een relatief lage staatswedde ontvangen, zeker in vergelijking met de wedde die aan consulenten van de vrijzinnige gemeenschap wordt toegekend. Professor Adriaan Overbeeke beseft dat het om de vrees gaat voor radicalisering en extremisme die met buitenlandse steun gepaard kan gaan en dat die tot problematische afhankelijkheid kan leiden, maar dat betekent niet dat een dergelijke regeling opgesteld moet worden want er is in principe niets mis met afhankelijkheid.

De vrijheid om zich als geloofsgemeenschap rechtstreeks vanuit het buitenland te laten aanspreken, is in de Belgische Grondwet ingeschreven in artikel 21. Daarin is opgenomen dat de staat niet het recht heeft zich te bemoeien met de benoeming of de installatie van bedienaren van enige eredienst of hun te verbieden briefwisseling te houden met hun overheid en de akten van deze overheid openbaar te maken. Met overheid werd hier in de eerste plaats een in het buitenland gevestigde macht bedoeld.

Het is een vereiste dat een geloofsgemeenschap, en na erkenning het eredienstbestuur, geen bedienaars van de eredienst heeft die rechtstreeks of onrechtstreeks bezoldigd worden door een buitenlandse overheid. De Raad van State stelt dat het gewest hiermee de grenzen van zijn bevoegdheid te buiten gaat. Het vereiste is

wellicht ingegeven door het verlangen om te komen tot een verbod op bijvoorbeeld Diyanet-imams. Als de overheid dat voor ogen heeft, zou het wel eens kunnen dat dit ontwerp van decreet niet meteen verder helpt, aangezien de vereiste niet aan de erkende geloofsgemeenschap maar aan het eredienstbestuur wordt opgelegd.

Het ontwerp van decreet kent de representatieve organen van erkende erediensten een belangrijke rol toe. Over de mate waarin het daarbij respect opbrengt voor de organisatievrijheid valt te discussiëren en het zal per eredienst verschillen. De verplichting dat het representatief orgaan het voltallige eredienstenbestuur van een nieuw erkende geloofsgemeenschap aanstelt, wringt met de organisatievrijheid en gaat zelfs in tegen de filosofie van het Eredienstendecreet. Plots wordt iedere eredienst aan een hiërarchisch model gekoppeld.

Ook de mogelijkheid dat de Vlaamse Regering een erkenning opheft op initiatief van het representatief orgaan is alleen acceptabel indien dat orgaan samenvalt of afspraken heeft met de religieuze structuur, de denominatie of het kerkgenootschap, waar de betrokken op te heffen geloofsgemeenschap deel van uitmaakt.

Het is ook niet evident dat een representatief orgaan van overheidswege van een groter takenpakket wordt voorzien, zonder dat het de middelen heeft om die taken naar behoren uit te voeren.

De Vlaamse Informatie- en screeningsdienst is een controleapparaat met een hele resem bevoegdheden, waarover de Raad van State een streng advies gaf. De professor pleit ervoor om dat te volgen.

De Vlaamse decreetgever stelt een minimumaantal van 200 leden in, maar dat levert problemen op. Dat de eredienstfinanciering gebouwd is op een behoefte aan geestelijke bedienaren bij een minimumaantal personen is zo oud als de eredienstenwetgeving zelf, maar de overheid gebruikte daarbij nooit een ledencriterium, in elk geval niet formeel. Het risico is dat een te erkennen geloofsgemeenschap voor de door de federale overheid toe te kennen bedienarenplaats aangeeft meer dan 250 gelovigen binnen het erkenningsgrondgebied te hebben, maar toch minder dan 200 leden telt. Leden kunnen overigens voor een flink deel buiten het erkenningsgrondgebied wonen. Kan die geloofsgemeenschap dan federaal in de prijzen vallen, maar gewestelijk niet? Is hier geen afstemming met de federale overheid nodig? Moet een zo belangrijk criterium niet nader gepreciseerd en gedefinieerd worden?

De Raad van State maakt een opmerking over het invoeren van een giftenregister. Bij het maximaliseren van transparantie ontstaan er ernstige problemen zodra er ruimte wordt gegeven om anoniem giften te geven. Het betekent eveneens een aanzienlijke administratieve last en brengt privacyproblemen met zich mee.

Waarom moeten er zoveel personeelsgegevens worden meegedeeld? Het is onduidelijk waarom het voorlopig bestuursorgaan aan de Vlaamse Regering, het representatief orgaan, de financierende overheid en in voorkomend geval de adviserende gemeente voor- en achternaam, adres, rijksregisternummer, e-mailadres, telefoonnummer, nationaliteit, geboortedatum en geslacht van de leden moet bezorgen. Met welk recht wordt er gevraagd naar het geslacht van wie deel uitmaakt van een bestuur van de eredienst? Zijn al deze elementen nodig of nuttig in het kader van de toepassing van de regelgeving?

Er is tot slot een probleem op het vlak van de bevoegdheidsverdeling. Binnen de geldende bevoegdheidsverdeling wordt de bedienarenwedde federaal geregeld en heeft het gewest een beperkte bevoegdheid op het vlak van de eredienstbesturen. De bijkomende financiering opereert in het domein waar er nauwe samenwerking met het federale niveau wenselijk en noodzakelijk is, maar dat verloopt moeizaam.

3. Vragen en opmerkingen van de commissieleden

3.1. Tussenkomst van Maaike De Vreese

Maaike De Vreese vraagt of de administratieve last een probleem kan stellen bij het aantrekken van vrijwilligers. Is het mogelijk om de administratieve verplichtingen te verminderen of af te schaffen zonder dat dit consequenties heeft?

Hoe kijken de sprekers naar de versnipperde bevoegdheden van de erediensten? Zouden de gelovigen, het bestuur en de voltallige gemeenschap gebaat zijn bij een duidelijkere bevoegdheidsafbakening? Hoe kijken de sprekers naar de plaats van de vrijzinnigheid?

Hoe ziet professor Torfs de rol van het geloof zich ontwikkelen in de samenleving? Welke elementen zijn dienaangaande belangrijk om mee te nemen in de verdere ontwikkeling van het beleid?

Kan de professor dieper ingaan op de rol van de provincies en de gemeenten?

3.2. Tussenkomst van Sam Van Rooy

Sam Van Rooy vindt het surrealistisch dat het ontwerp van decreet van toepassing is op alle religies die erkend zijn of erkend willen worden, want het gaat in feite over een probleem van jihadterreur en radicalisering binnen de islam. Het ontwerp van decreet legt extra administratieve lasten op die van toepassing zijn op geloofsgemeenschappen waar er zich geen enkel probleem stelt. Als men het kaf van het koren wil scheiden, dan moet het ontwerp van decreet focussen op de islam. De regeringen hebben de islam vrijheid van religie gegeven terwijl de islam zelf eerder een wet- en rechtssysteem is dat geen vrijheid van religie erkent.

De jihadonderzoeker Montasser AlDe'emeh meldde enkele jaren geleden dat hij zich grote zorgen maakt omdat in België tienduizenden moslimkinderen in angst leven omdat ze zowel in Koranscholen als in moskeeën door imams bang worden gemaakt met verhalen over de hel en martelingen in het graf. Zal het ontwerp van decreet ervoor kunnen zorgen dat dit niet meer voorvalt?

In Denemarken was er een undercoveronderzoek van moslimjournalisten die geïnfiltreerd zijn in acht moskeeën in Kopenhagen. Daaruit bleek dat er in zeven van de acht haat tegenover niet-moslims werd gepredikt, dat er vrouwenonderdrukking werd gepropageerd en dat er werd gespuwd op de vrije samenleving en op de scheiding tussen kerk en staat. In België is dergelijk onderzoek nog nooit gebeurd, maar Sam Van Rooy is bezorgd dat dergelijke zaken ook hier worden gepredikt. In hoeverre kan dit worden tegengegaan door dit ontwerp van decreet? Kunnen dergelijke praktijken alleen maar worden achterhaald door dergelijke undercoveroperaties?

De Koran is een langgerekte tirade tegen ongelovigen, afvalligen en vrouwen. Professor Overbeeke wees er in een opiniestuk op dat de bemoeienis van de overheid met de organisatie van de islam groot is en hij deed er wat lacherig over toen toenmalig minister van Justitie Geens zei dat hij wilde helpen met het ontwikkelen van een Europese islam. Wat is zijn visie over die Koranverzen? In hoeverre kunnen moskeeën voldoen aan onze normen en waarden zolang ze een boek centraal stellen waarin op zowat elke pagina wordt opgeroepen tot het minachten, haten en doden van ongelovigen?

3.3. Tussenkomst van Bart Tommelein

Bart Tommelein vraagt professor Torfs hoe hij de wachtperiode evalueert. Is het wenselijk om die periode in te korten?

Wat vindt professor Torfs van de invoering van de verplichting van tweehonderd leden voor lokale geloofsgemeenschappen als criterium om maatschappelijke relevantie te behouden, waarbij de erediensten zelf bepalen wie er lid is van de geloofsgemeenschap? Tijdens de hoorzitting van 6 juli is gepleit om dit criterium enkel toe te passen op nieuwe lokale geloofsgemeenschappen. Houdt het voorstel vanuit juridisch oogpunt geen ongelijke behandeling in?

Vinden de professoren dat de invoering van verplichte beslissingstermijnen en tussentijdse adviezen meer rechtszekerheid biedt dan de huidige regeling, want als die positief zijn kan een minister niet zomaar afwijken zonder omstandige motivering?

3.4. Tussenkomst van Katrien Partyka

Katrien Partyka merkt op dat professor Torfs in zijn studie een grotere rol weggelegd zag voor de lokale besturen. Op welke manier kan die rol beter worden ingevuld? Hoe kan de overheid zicht houden op de werking van de geloofsgemeenschappen en tegelijkertijd de administratieve last beperken?

Verschillende geloofsgemeenschappen geven aan dat uit het ontwerp van decreet een antireligieus sentiment en een wantrouwen tegenover de geloofsgemeenschappen spreekt. Zou professor Overbeeke dat op dezelfde manier benoemen of ervaart hij dat niet zo?

De professor verwees naar de disproportionaliteit van de bevoegdheden van het controleorgaan. Wat vindt hij gerechtvaardigde bevoegdheden? Waar zit het fout in het ontwerp van decreet? Welke bevoegdheden zijn overbodig?

3.5. Tussenkomst van Jeremie Vaneeckhout

Jeremie Vaneeckhout zegt dat het ontwerp van decreet op een reële maar misschien overschatte problematiek probeert te mikken als een kanon op een mug. Er wordt een instrumentarium ontwikkeld dat zijn doel voorbijschiet en ongewenste neveneffecten dreigt te hebben. Wat is daarover de appreciatie van beide professoren? Worden er onnodige drempels gecreëerd? Dreigt dit niet te belanden in een soort van pestgedrag ten aanzien van geloofsgemeenschappen door hen steeds meer administratieve en andere verplichtingen op te leggen die beleidsmatig weinig meerwaarde hebben? Dreigt het geen ontradend effect te hebben naar geloofsgemeenschappen om voor een erkenning te gaan?

De geloofsgemeenschappen gaven aan dat de overheid getuigt van weinig inzicht in de manier waarop zij werken en dat het ontwerp van decreet een sfeer van wantrouwen en vijandigheid uitstraalt. Zien de professoren dat op dezelfde manier?

Beide professoren hebben juridische bedenkingen gemaakt. Als het ontwerp van decreet op deze manier wordt goedgekeurd en het wordt aangevochten, zal het dan standhouden voor het Grondwettelijk Hof? Zijn er bepaalde elementen die de vernietiging van het decreet in zich kunnen houden?

Een wachtperiode van vier jaar is lang. Hoe kijken de professoren daarnaar?

3.6. Tussenkomst van Maxim Veys

Volgens *Maxim Veys* wordt met het ontwerp van decreet geprobeerd om radicalisering te ontmoedigen, onder meer door een sterk aangescherpte controle op de financiële onafhankelijkheid. Alhoewel Vooruit van mening is dat radicalisering aan elke kant van het spectrum moet worden aangepakt, is hij sceptisch over de effectiviteit van dit ontwerp van decreet. Een uitnodiging aan de geloofsgemeenschappen tot het opzetten van een constructieve relatie ontbreekt. Professor Overbeeke

schrijft over securitisering van de vrijheid van religie. Zit dat in de geest van dit ontwerp van decreet? Hoe ziet hij het ontwerp van decreet in het verlengde van bredere tendensen?

Professor Torfs betreurt dat de rol van de provincies en gemeenten inhoudelijk beperkt blijft omdat daar grote terreinkennis aanwezig is. Wat is de ervaring van de professor met die terreinkennis? Zijn dat doorgaans ambtenaren van lokale besturen die gespecialiseerd zijn in deze materie? Zijn het mensen die vanuit een andere bevoegdheid daar ervaring in hebben gekregen? Hoe pakt een gemeente die daarop wil inzetten dat het beste aan?

4. Antwoorden van de genodigden

4.1. Antwoorden van professor Rik Torfs

Op de vraag hoe de administratieve verplichtingen eenvoudiger kunnen, antwoordt *Rik Torfs* dat het belangrijkste moet zijn na te gaan in hoeverre die verplichtingen beantwoorden aan de doelstellingen van het ontwerp van decreet. Hij ziet twee doelstellingen. Ten eerste, het laten zien dat de organisaties van de groeperingen sterk genoeg zijn om stand te houden, zowel organisatorisch als financieel. Ten tweede, het vermijden van ontsporingen op het vlak van haat, discriminatie en het schenden van de mensenrechten in het algemeen. Er moet in functie daarvan bekeken worden of alle verplichtingen wel nuttig zijn.

Wat betreft de financiering is een organisatie niet altijd op dezelfde manier verantwoordelijk voor wat er financieel gebeurt. Het is best mogelijk dat een vzw officieel de vertegenwoordigende rol opneemt, maar dat er daarnaast nog een andere vzw bestaat die allerlei inspanningen doet en uit het zicht blijft. Het zou ook kunnen dat binnen één vzw er zowel activiteiten zijn die met de eredienst te maken hebben als bredere maatschappelijke activiteiten.

Er wordt een gedetailleerde omschrijving van allerlei gebouwen gevraagd, maar moet dat elke keer gebeuren als het geen effect heeft op de doelstellingen? Dat geldt voor een hele reeks zaken die in het ontwerp van decreet staan. Het zou nuttig zijn om er doorheen te lopen in functie van de doelstellingen en te bekijken of ze effectief zijn in het geheel.

Het is een feit dat de bevoegdheden versnipperd zijn, maar in deze fase kan daar weinig aan veranderd worden: er is nu eenmaal een federaal en een gewestelijk niveau. Bepaalde problemen hebben daarmee te maken en speelden ook in vroegere dossiers, bijvoorbeeld inzake het representatief orgaan.

Het tellen van gelovigen is om verschillende redenen een heikele zaak. Om te beginnen is er de negatieve godsdienstvrijheid van artikel 20 van de Grondwet waardoor niemand verplicht is om bekend te maken tot welke religie hij of zij behoort. Bij de cijfers die door de erediensten worden opgegeven, kunnen vragen worden gesteld, bijvoorbeeld welke criteria ze gebruiken. Daar komt nog het meer theoretisch probleem van het syncretisme bij. Mensen kunnen zich lid voelen van verschillende godsdiensten, wat steeds meer voorkomt. Die helderheid gaat teloor en daar moet rekening mee worden gehouden.

Voor de vrijzinnigheid is de erkenning er gekomen in de jaren negentig van vorige eeuw en was er een ander type van financiering, met portefeuillefinanciering door de federale overheid en ramificaties op gewestelijk niveau. Het is een complex geheel dat niet meteen kan worden opgelost.

Rik Torfs vindt het een goede zaak dat er in België elementen zijn om een directer structureel gesprek met religies op te zetten, onder andere via financierings-

mechanismen. In andere landen, bijvoorbeeld Frankrijk, gaat het veel moeilijker en moeten er allerlei trucs worden gezocht.

Zin voor realisme is op een aantal vlakken nodig: de gedachte bijvoorbeeld dat religie puur een privézaak is, klopt maar ten dele. Het is natuurlijk privé of mensen al dan niet tot een bepaalde religie willen behoren, maar het is daarom niet privé wat ze vervolgens doen met het geloof dat hen drijft, want dat kan maatschappelijke consequenties hebben. Het zou van een soort blindheid getuigen om dat niet in te calculeren. Het ontwerp van decreet is een instrument waarmee iets kan gebeuren, maar niet alles. Geldstromen kunnen alleen gecontroleerd worden bij diegenen die steun van de overheid verwachten.

Het gaat in het ontwerp van decreet niet over de geloofsgemeenschappen zelf, maar wel over de financierende instanties en de structuren errond. Dat onderscheid is terecht nog scherper gesteld na interventie van de Raad van State. Het gaat enkel over de financiering, de schorsing of intrekking ervan en het niet-erkennen als niet aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan, maar het gaat niet over de grenzen van de godsdienstvrijheid.

Aan de heer Van Rooy antwoordt Rik Torfs dat in een vrije samenleving het recht bestaat om allerlei dingen te zeggen, tenzij bepaalde grenzen worden overschreden, maar dat valt niet binnen het spectrum van dit ontwerp van decreet. Het moet geplaatst worden in zijn context en er moet vertrouwen zijn in de vrijheid van meningsuiting, ook al zijn daar rare meningen bij.

Met betrekking tot de kritiek op de Koranverzen antwoordt de spreker dat religieuze geschriften van een grote ouderdom in hun context bekeken moeten worden. Het is mogelijk om die fundamentalistisch te lezen, maar het is evenzeer mogelijk om dat niet te doen.

Rik Torfs vindt het minder belangrijk hoelang de wachtperiode duurt. De bedoeling was om te komen tot een vorm van duurzaamheid die kan worden gegarandeerd in structuren, waardoor latere problemen worden vermeden. Aanvankelijk was het misschien zo dat sommige groeperingen of structuren te vlug werden erkend, waarna bleek dat ze niet goed functioneerden. Het is beter om een wachtperiode te hebben waarin die mensen worden geholpen. Die hulp kan geboden worden door de gemeente of de provincie. De spreker pleit voor subsidiariteit: het is goed als er kennis bij de gemeente is, maar desnoods moet er naar de provincie worden gegaan. Dat zal automatisch nodig zijn wanneer het gaat over geloofsgemeenschappen met een reikwijdte die verder gaat dan een gemeente. Hij pleit ervoor om zo dicht mogelijk bij de mensen naar expertise te zoeken en het gesprek aan te gaan en die gesprekken zullen ook duidelijk maken hoe realistisch een aanvraag is.

Een ledenaantal van tweehonderd personen is moeilijk verifieerbaar. Het is vooral opgenomen om een soort van approximatief idee te hebben van de sérieux die gegeven moet worden aan een aanvraag. Er zou gesteld kunnen worden dat het criterium van 200 leden min of meer helder moet zijn op het moment van de erkenning, maar eens de erkenning er is, zou die controle minder sterk kunnen worden. Hij vindt de opmerking van de reeds gevestigde religies op dat vlak terecht. De professor ziet geen dwingende reden om de erkenning en het continueren op exact dezelfde manier te benaderen.

Rik Torfs vindt het principe van verplichte tussentijdse adviezen minder belangrijk dan het op tijd proberen te realiseren van solide structuren op het moment van de erkenning. De afweging kan gemaakt worden tussen enerzijds de administratieve overlast van de adviezen en de mogelijke beleidsbeperking die eruit voortvloeit en anderzijds hun nut op weg naar een duurzame erkenning. Hij is persoonlijk geen

grote fan van te veel procedures en administratieve tussenkomsten als die niet strikt noodzakelijk zijn.

De wachtperiode is belangrijk om hulp te zoeken en geholpen te worden. Het is de spreker opgevallen hoe ambtenaren absoluut bereid zijn om die hulp te bieden. Het zou dan ook te gek zijn om hun rol alleen controlerend te zien en de religieuze groeperingen te laten spartelen om ze dan achteraf een rode kaart te geven. Die rode kaart moet er misschien ooit komen wanneer de mensenrechten niet worden gerespecteerd, maar niet omdat men hulp nodig heeft om administratief in orde te geraken. De overheid moet toezicht uitoefenen, maar kan een helpende en begeleidende rol spelen, wat kan bijdragen tot een andere beeldvorming.

Rik Torfs steunt de gedachte van de Raad van State omtrent de Vlaamse Informatie- en screeningsdienst: de interventie moet functioneel gezien worden en niet algemeen en er moet een idee van noodzaak achter schuilen. Het mag niet zo lijken dat er enkel discretionaire interventiemogelijkheden zijn. Anderzijds mag het ook niet zo zijn dat de dienst heel veel stappen moet zetten vooraleer ze iets kan doen, waardoor er geen controle meer kan worden uitgevoerd.

Aan Jeremie Vaneeckhout antwoordt Rik Torfs dat er goed gekeken moet worden naar het onderliggende doel van het ontwerp van decreet: komen tot organisatorisch coherente groepen die in aanmerking komen voor financiering en afwezigheid van haat, discriminatie enzovoort. Wanneer het om de leden van de geloofsgemeenschap gaat, kan er enkel via een soort van middelenverbintenis worden gewerkt want anders wordt er geïntervenieerd in de inhoudelijke uitoefening van de eredienst. Dat zijn wel geen twee totaal gescheiden materies: als een bestuur redelijk is vanuit alle oogpunten, zal dat een effect hebben op de aanhangers. Daar zit dus wel degelijk een manier om een vorm van controle uit te oefenen. Als die ook wordt gezien als begeleiding, dan kan het ontwerp van decreet een mooi integratief instrument zijn.

Zal het decreet standhouden als het wordt aangevochten? In elk geval moet de indruk weggenomen worden dat de overheid intern in het leven van de geloofsgemeenschappen wil tussenkomen. Wanneer bepaalde voorwaarden worden gesteld om van financiële voordelen te kunnen genieten en duidelijk kan worden aangewezen waarom bepaalde maatregelen genomen moeten worden, dan ziet het ontwerp van decreet er redelijk solide uit.

Het ontmoedigen van radicalisering kan een beleidspunt zijn van een regering en een wens van een samenleving en het ontwerp van decreet kan daarin een rol spelen, zij het een beperkte. Het gaat immers enkel om groeperingen die financiële middelen willen krijgen. Als ze bezwijken voor de lokroep van andere geldschieters is er nog steeds een probleem. Maar zeggen dat dit ontwerp van decreet niets oplost, klopt ook niet. Er komt een kanalisering van bepaalde activiteiten van religies en er is misschien een betere integratie mogelijk. Dit is niet de oplossing voor alle problemen van de multiculturele samenleving, maar het is wel een manier om stapsgewijs een vorm van integratie te bereiken. Dit ontwerp van decreet is niet het antwoord op alles, maar het is zonder enige twijfel beter dan niets.

4.2. Antwoorden van professor Adriaan Overbeeke

Met betrekking tot de wet op de erkenning van de vrijzinnigheid zegt professor *Adriaan Overbeeke* dat die in dezelfde periode is gemaakt als die van de bijzondere wet van 2001. Soms komen dingen per toeval parallel tot stand, maar leiden ze nadien tot grote complexiteit en soms zelfs tot een vorm van discriminatie.

Het meest logische aanknopingspunt voor expertise bij lokale overheden is het zoeken naar de lokale overheid die het meest betrokken kan zijn bij een gemeenschap

door de inplanting ervan. Alle erediensten die in de negentiende eeuw bestonden, behalve de rooms-katholieke kathedrale kerkfabrieken, waren op de gemeente geënt. Zodra de islam en de orthodoxie opduiken, wordt dat de provincie en ook voor de vrijzinnigheid is het de provincie. De logica daarvan ontgaat de professor, behalve dat het historisch gegroeid is.

De heer Van Rooy vroeg wat het ontwerp van decreet kan betekenen in de door hem geschetste casussen en het antwoord daarop is niets.

Met betrekking tot het opiniestuk waarin de spreker commentaar geeft op een koninklijk besluit genomen tijdens de ambtsperiode van toenmalig minister Geens, die hij geenszins wilde bespotten, antwoordt hij dat hij niet vindt dat er niet iets met de islam moet gebeuren, maar dat de rol van de overheid aan grenzen is gebonden, bijvoorbeeld met betrekking tot godsdienstvrijheid. Het staat een minister dus niet vrij om te zeggen dat hij het Executief van de Moslims in België opsplitst in een Vlaamse en een Franstalige kamer. Daar is de minister in zijn enthousiasme om iets te betekenen voor de erkenning van de islam, de grenzen te buiten gegaan.

Als het de bedoeling is dat het ledenaantal van tweehonderd approximatief is, dan moet de tekst nog eens worden bekeken omdat daarin staat dat op elke vraag van de Vlaamse Regering het representatief orgaan na moet gaan of aan die verplichting blijvend is voldaan. Dat legt een enorme administratieve last bij het representatief orgaan en de lokale geloofsgemeenschap, maar ook bij de Vlaamse overheid want er zijn 1700 erkende entiteiten.

Met betrekking tot de verplichting tot tussentijdse adviezen pleit de spreker voor proportionaliteit van de procedurele last.

Hij kan het wantrouwen dat uit het ontwerp van decreet spreekt ook vaststellen. Zo staat er dat de personeelsleden van de bevoegde instantie zonder voorafgaande aankondiging toegang hebben tot gebouwen bestemd voor de uitoefening van de eredienst. Eredienstgebouwen zijn echter niet enkel kerken, parochiezalen of synagogen, maar bijvoorbeeld ook rituele badhuizen en het is niet evident dat de bevoegde instantie daar zomaar zou kunnen binnengaan. De regelgeving is op dat punt niet precies genoeg en de Raad van State maakte daar eveneens opmerkingen over. De verschillende maatregelen moeten een duidelijke verantwoording krijgen zodat wat de decreetgever doet proportioneel is.

Verschillende grondrechten hebben raakpunten met de uitoefening van de eredienst. Een van de belangrijkste is het recht om het stilzwijgen over de eigen levensbeschouwelijke opvatting te bewaren. De professor pleit ervoor om uiterst voorzichtig te zijn met het inzetten van een controle-instrument bij de erediensten dat een inbreuk zou kunnen plegen op dit recht.

De heer Vaneeckhout vroeg of dit ontwerp van decreet een ontradend effect kan hebben op erkenningsaanvragen. Zodra de lasten groter zijn dan de lusten, kiest men voor de vrijheid. Bovendien hebben veel nieuw binnenkomende groepen een migratieherkomst en staan ze op achterstand als het gaat over het correct nakomen van allerlei regelingen. Dat kan lang duren bij groepen die sterk belang hechten aan senioriteit en waarin eerstegeneratiemigranten een grote rol blijven spelen. Ook de lange wachtperiode kan een ontradend effect hebben.

Wat als er naar het Grondwettelijk Hof wordt gestapt? In het ontwerp van decreet zitten enkele problemen, waar ook de Raad van State op heeft gewezen. De commissie zou daar best rustig over nadenken en eventueel amendementen voorstellen.

De heer Veys had een vraag over securitisering van religie. Volgens de professor moeten de regelingen in de eerste plaats secuur worden gehouden binnen de grenzen waarvoor ze zijn gemaakt en moet er worden gekeken naar de bevoegdheden. Het Vlaamse Gewest zal niet alle problemen tussen religie en samenleving oplossen. Er is ook nog het strafrecht waarin er mogelijkheden zijn om in te grijpen als de zaken echt uit de band springen. Dat past niet binnen dit ontwerp van decreet. Het zou goed zijn dat er, waar mogelijk, een zekere terughoudendheid wordt betracht door de decreetgever.

Dit is op zich een lovenswaardig initiatief om werkbare criteria op te maken om erediensten hun plek in de Vlaamse samenleving te geven, maar het mag niet vervuild worden door nodeloos van argwaan vervulde regelingen, die dan nog niet eens voldoen aan de criteria van de Raad van State.

5. Toelichting door Matthias Biesemans

Matthias Biesemans houdt zich al bijna twintig jaar bezig met de studie van de dynamieken in de islamitische religieuze markt, zowel in Europa als in de verre buitenlanden. Het voorbije anderhalf jaar heeft hij voor de Europese Commissie veldonderzoek gedaan naar de dynamiek in de religieuze markt in de Sahelregio en meer bepaald de buitenlandse beïnvloeding. Er zijn ook in België heel wat actoren actief op de islamitisch religieuze markt, zoals Marokko, Turkije met Diyanet, de Golfstaten en Saoedi-Arabië.

Hoe verdienstelijk het voorstel voor een Vlaamse Informatie- en screeningsdienst ook is, de spreker heeft het gevoel dat er te zeer abstractie wordt gemaakt van de prozaïsche realiteit. De hele waslijst aan criteria is relevant, maar de vraag kan worden gesteld of dit praktisch realiseerbaar is gezien het doelpubliek, zijnde de vele moskeebesturen in Vlaanderen.

Er is wel degelijk een probleem op het vlak van buitenlandse inmenging en dat probleem is religieus maar in nog sterkere mate politiek van aard. Het gaat meer om politieke inmenging via de instrumentalisering van de religieuze bediening van de geloofsgemeenschappen dan over de religieuze inhoud zelf.

Het Marokkaanse ministerie van Buitenlandse Zaken, het Marokkaanse ministerie van Binnenlandse Zaken en vooral het Marokkaanse ministerie van Islamitische Zaken investeren al decennialang systematisch en structureel in de religieuze geloofsgemeenschap in België met Marokkaanse roots. Ze beschouwen ze nog altijd als Marokkaanse onderdanen, ongeacht het feit of ze de Belgische of een Europese nationaliteit hebben, ongeacht of het gaat om de eerste generatie van Marokkaanse migranten dan wel om de tweede of derde generaties die in België zijn geboren en weinig affiniteit hebben met het Marokkaanse referentiekader.

Er zijn drie redenen waarom ze blijven investeren in de religieuze bediening in België. Ten eerste bestendigen ze daarmee wat zij zien als loyauteit aan de Marokkaanse identiteit, wat een eufemisme is voor trouw aan het Marokkaanse systeem. Ten tweede monitoren ze daarmee contestatiebewegingen binnen de Marokkaanse gemeenschap en dammen ze die in. Ten derde willen de Marokkaanse, maar ook de Turkse, autoriteiten te allen prijze voorkomen dat de geloofsgemeenschappen autonomiseren. Dat wil zeggen dat de tweede of derde generatie van moslims evolueert naar een islambeleving die totaal onafhankelijk staat van het Marokkaanse politiek-religieuze referentiekader. Die autonomisering leeft nochtans bij heel wat Belgen die zich als moslim identificeren. Velen voelen zich niet meer verbonden en hebben geen affiniteit meer met dat referentiekader uit een ver afgelegen Marokkaans of Turks gebied.

Bij de geloofsbediening die vertrekt vanuit Diyanet en vanuit het Turkse ministerie van Buitenlandse Zaken waar het spirituele aspect slechts een deelaspect is, is min of meer hetzelfde vast te stellen. Een groot deel van het aanbod van Diyanet is gericht op het in stand houden van de Turkse identiteit, de loyauteit ten aanzien van het Turkse systeem, de gedachte van de Turkse eenheid en het tegengaan van allerlei contestatiebewegingen.

Binnen vooral de jongere generaties is er wel degelijk een hang naar autonomisering en het ontwikkelen van een Belgische islamidentiteit vanuit de eigen sociale context en vanuit het Belgische maatschappelijke ethische referentiekader, maar dat wordt nog steeds sterk belemmerd. De klemtoon in het ontwerp van decreet op het opheffen van de financiële en materiële ondersteuning vanuit het buitenland is zeker relevant en beantwoordt aan de roep van veel moslims in België die op zoek zijn naar het verdiepen van hun religiositeit. Er wordt echter te veel abstractie gemaakt van de werkelijkheid.

De moskeewerking in België berust voornamelijk op vrijwilligers en tegelijkertijd zijn de moskeebesturen voornamelijk nog in handen van de eerste generatie migranten. Zij hebben weinig kennis over het in regel stellen van de administratie met alle criteria uit het ontwerp van decreet. Het zou interessant zijn mocht met deze top-down approach tegelijkertijd aandacht worden besteed aan het adviseren en ondersteunen van lokale moskeebesturen, bijvoorbeeld door ze te betrekken in projecten van professionalisering. Er zijn heel wat hoogopgeleide actoren in het moslimmiddenveld die zich specialiseren in het begeleiden van moskeebesturen. Als dat niet gebeurt, zal het aantal erkenningen niet verhogen.

6. Toelichting door de Veiligheid van de Staat

De *vertegenwoordigers van de Veiligheid van de Staat* zullen ingaan op de dreigingen die de dienst ziet met betrekking tot de lokale geloofsgemeenschappen en die gelinkt zijn aan de bevoegdheden van de Veiligheid van de Staat. Daarna lichten ze de rol van de dienst toe inzake de procedure voor de erkenning van lokale geloofsgemeenschappen.

De Veiligheid van de Staat doet geen uitspraken over het ontwerp van decreet zelf, aangezien de Vlaamse overheid onafhankelijk kan beslissen over de modaliteiten waaraan een geloofsgemeenschap moet voldoen om erkend te worden.

In het kader van de wettelijke bevoegdheden van de Veiligheid van de Staat werkt de dienst onder meer op de fenomenen extremisme en inmenging. Het zijn voornamelijk deze twee dreigingen die betrekking kunnen hebben op lokale geloofsgemeenschappen. Extremisme zoals gedefinieerd door de wet van 30 november 1998 gaat in eerste instantie om het verspreiden van extremistische ideeën en ideologieën, en deze dreiging wordt gedefinieerd door het aantal mensen dat men bereikt: hoe groter het aantal mensen dat overtuigd wordt, hoe groter het potentieel van de dreiging.

Het is ook belangrijk om het onderscheid te maken tussen extremisme en radicalisering. Radicalisering, bedoeld als proces, vormt een dreiging omdat het ertoe leidt dat personen niet enkel overtuigd zijn van opvattingen die ingaan tegen de democratie, maar ze willen ook geweld gebruiken om de verspreiding van deze opvattingen te ondersteunen. Een radicaliseringsproces vormt dus de brug tussen een extremistische opvatting en het uitvoeren van terroristisch geweld. Extremisme leidt niet noodzakelijk tot radicalisering. Extremisme op zich, zonder het element geweld, vormt volgens de wettelijke bevoegdheden geen dreiging waarvoor de Veiligheid van de Staat bevoegd is.

De tweede dreiging is inmenging. Onder inmenging wordt het op een ongeoorloofde of clandestiene manier beïnvloeden van beslissingsprocessen verstaan. Dergelijke inmenging in Belgische geloofsgemeenschappen kan de vorm aannemen van financiering uit het buitenland, zowel rechtstreeks als onrechtstreeks, in de vorm van het uitsturen van bedienaars van de eredienst. Deze financiering en de invloed die ermee gepaard gaat, kan problematisch zijn omdat het een rem kan vormen op de integratie van burgers in de Belgische samenleving en eerder haaks staat op de ontwikkeling van een aan de Belgische context aangepaste beleving van religie. Het kan bovendien worden gebruikt als een middel om bepaalde bevolkingsgroepen, religieuze strekkingen of personen te controleren of te viseren.

Als een dreiging zich manifesteert in een lokale geloofsgemeenschap, dan zal hiernaar onderzoek gevoerd worden. De dienst werkt echter niet op lokale geloofsgemeenschappen of op bedienaars van erediensten an sich.

Daarnaast is het zo dat geloofsgemeenschappen die erkend zijn of die in het proces zitten van het bekomen van een erkenning, zeer zelden de plaatsen zijn die een grote dreiging vormen op het vlak van extremisme, integendeel. Over het algemeen zijn problemen gelinkt aan extremisme binnen deze geloofsgemeenschappen eerder uitzonderlijk.

Erkenning is voor een geloofsgemeenschap een goede manier om door de overheid ondersteund te worden en om zich te wapenen tegen mogelijke ongewenste externe beïnvloeding, bijvoorbeeld door derde landen. Wil men strijden tegen inmenging en extremisme, dan dient de overheid, ongeacht of het gaat om het lokaal, provinciaal, regionaal of federaal niveau, de voornaamste en meest aantrekkelijke partner te vormen voor lokale geloofsgemeenschappen, zodat deze zich niet wenden tot buitenlandse overheden of organisaties.

Naast de bevoegdheden op het vlak van extremisme en inmenging speelt de Veiligheid van de Staat een rol in de erkenningsprocedure voor lokale geloofsgemeenschappen. Samen met het OCAD, de Dienst Vreemdelingenzaken, de politie, het CFI en ADIV geeft de dienst een voorstel van advies aan de dienst Erediensten van de FOD Justitie, die een voorstel van veiligheidsadvies overmaakt aan de minister van Justitie. De Veiligheid van de Staat gaat voor elke lokale geloofsgemeenschap die een erkenning aanvraagt na of er een link is met één van de dreigingen waarvoor de dienst bevoegd is. In het kader van deze procedure zullen ze nauw samenwerken met de nieuw op te richten Vlaamse Informatie- en screeningsdienst. Ze hebben reeds verschillende keren samengezeten met de personen binnen de Vlaamse administratie die verantwoordelijk zijn voor de oprichting van deze dienst om afspraken te maken over de samenwerking.

De Veiligheid van de Staat zal zijn verantwoordelijkheid opnemen om indien nodig informatie over te maken aan de Vlaamse Regering zodat eventuele veiligheidsproblemen bij lokale geloofsgemeenschappen aangepakt kunnen worden.

7. Vragen en opmerkingen van de commissieleden

7.1. Tussenkomst van Maaike De Vreese

Maaike De Vreese vraagt hoe de Veiligheid van de Staat de verdere samenwerking ziet met de nieuw op te richten Vlaamse Informatie- en screeningsdienst. Hoe kijken het OCAD en de Veiligheid van de Staat naar de bevoegdheden van die dienst?

7.2. Tussenkomst van Sam Van Rooy

Sam Van Rooy vraagt of het klopt dat er zich in Vlaanderen met andere geloofsgemeenschappen dan de islam zo goed als geen problemen voordoen. Zijn er buiten

de islam geloofsgemeenschappen waar er zich problemen stellen met buitenlandse financiering of die als staatsondermijnend of radicaliserend kunnen worden bestempeld?

Zijn de sprekers het ermee eens dat het ontwerp van decreet maar een beperkte rol kan spelen in het tegengaan van radicalisering?

De heer Biesemans zei dat aanhangers van de tweede en de derde generatie willen autonomiseren, maar daarin belemmerd worden door Marokko en Turkije. Hoe weet hij dat die wil er is? Uit onderzoek in Frankrijk blijkt namelijk dat een groot deel van de tweede en de derde generatie juist radicaliseert in tegenstelling tot een meer gematigde eerste generatie.

Momenteel zijn er 79 haatpropagandisten geregistreerd in de gemeenschappelijke gegevensdatabank, waarvan er 49 een vorm van islamitisch extremisme aanhangen. Zijn de sprekers ervan op de hoogte of die 49 banden hebben met moskeeën die al dan niet erkend zijn?

In 2017 heeft het OCAD gewaarschuwd voor het oprukkend salafisme in België. Wat is de stand van zaken vandaag? Rukt het salafisme nog steeds verder op of is het gestabiliseerd of zelfs verminderd? Hoe groot is de invloed van de Moslimbroederschap in België? Hoe wordt die invloed gemeten? Dezelfde vraag geldt voor de Grijze Wolven.

In hoeverre biedt de Vlaamse Informatie- en screeningsdienst een meerwaarde ten opzichte van de screening die vandaag al gebeurt door de Veiligheid van de Staat? Hoe zal de samenwerking in de komende jaren verstevigd worden? Hoe zal de informatie-uitwisseling gebeuren? Wie doet precies wat?

Er zijn vier moskeeën van Milli Görüs erkend. In Frankrijk en Duitsland wordt die beweging door de staatsveiligheid in de gaten gehouden. Wat denken de sprekers over de aanwezigheid van Milli Görüs in Vlaanderen? Is het wenselijk om die te ondersteunen met belastinggeld?

Hebben de sprekers van de Veiligheid van de Staat een idee over hoeveel moskeeën vanuit het buitenland worden gefinancierd? Bestaat er een databank van? In Antwerpen zijn er moskeeën die geldinzamelingen doen om een nieuwe moskee te bouwen of een bestaande uit te breiden. De indruk bestaat dat dit vaak een soort van dekmantel is om geld uit het buitenland naar die moskeeën te laten stromen. Hebben de sprekers zicht op dergelijke praktijken?

Wie neemt het initiatief voor buitenlandse financiering? Vraagt de moskee daar zelf naar of is het een buitenlands regime dat de moskeeën contacteert?

7.3. Tussenkomst van Katrien Partyka

Katrien Partyka vraagt hoe de federale diensten de samenwerking zien met de Vlaamse Informatie- en screeningsdienst.

Volgens het OCAD is er bij jongere generaties bereidheid om een meer onafhankelijke koers te varen. Er wordt gepleit voor een aanpak van onderuit. Kan de spreker inschatten of de administratieve last zal verhinderen dat er een erkenning wordt aangevraagd?

7.4. Tussenkomst van Bart Tommelein

Bart Tommelein vraagt welke missing link de Vlaamse Informatie- en screeningsdienst kan vormen. Zal dit het beleid van de Veiligheid van de Staat versterken?

De personeelsleden zullen een veiligheidsmachtiging krijgen. Zal dit de toekomstige samenwerking en het vertrouwen tussen de diensten versterken?

Hoe zien de sprekers de rol van de LIVC's binnen de keten van organisaties die informatie kunnen uitwisselen?

De Vlaamse Regering stelde al een verbindingsofficier van de geïntegreerde politie aan om de informatie-uitwisseling tussen de federale inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de voorzieningen van de Vlaamse overheid te coördineren. Is die al aan het werk? Hoe verloopt de samenwerking? Volstaan de bevoegdheden van de Vlaamse Informatie- en screeningsdienst?

Kunnen de sprekers enkele voorbeelden geven van zaken die afbreuk kunnen doen aan de onafhankelijkheid van de geloofsgemeenschappen als gevolg van buitenlandse financiering? Wat vinden de sprekers van het verbod op buitenlandse bezoldiging van bedienaars van de erediensten? Kan dit een goede zaak zijn in de aanpak van ongewenste buitenlandse inmenging?

Vormen de transparantieverplichtingen een belangrijke meerwaarde bij het detecteren van mogelijks ongewenste beïnvloeding van de lokale geloofsgemeenschap?

7.5. Tussenkomst van Maxim Veys

Maxim Veys vraagt of het nuttig is om enkel grote geloofsgemeenschappen te controleren omdat uit ervaring blijkt dat daar de meeste radicalisering optreedt. Situeert het probleem zich voornamelijk bij erkende geloofsgemeenschappen? Wat is het risico van een toename van geloofsgemeenschappen zonder erkenning? Zou dat slechter of beter zijn?

Vinden de sprekers dat hun diensten voldoende geïntegreerd kunnen samenwerken met de nieuwe Vlaamse Informatie- en screeningsdienst? Wordt er voldoende rekening gehouden met hun expertise en wordt die efficiënt gebruikt?

Wat is hun capaciteit met betrekking tot de adviezen? Hoeveel per jaar zouden ze er kunnen afleveren?

De heer Biesemans verwees naar activiteiten van buitenlandse staten om autonomisering tegen te gaan. Hoe gebeurt dat in de praktijk? Hoe verloopt het overleg inzake radicalisering met de veiligheidsdiensten van die landen?

8. Antwoorden van de genodigden

8.1. Antwoorden van Matthias Biesemans

Matthias Biesemans kan weinig vertellen over de verhouding van het OCAD tot de nieuwe screeningsdienst, omdat die nog in de conceptfase zit. De gesprekken zijn nog maar recent gestart en de spreker was daarbij niet aanwezig. Het OCAD zal in ieder geval zijn volle medewerking eraan verlenen.

De rol van het OCAD in de erkenningsprocedure is altijd beperkt geweest. Het OCAD is geen inlichtingendienst en is afhankelijk van de operationele input van de partnerdiensten. Bij de erkenningsprocedure kijkt het OCAD enkel of er negatieve elementen in de database aanwezig zijn. Als die er zijn, worden die geformuleerd in een beknopte analyse die wordt overgemaakt aan de Veiligheid van de Staat.

De roep om autonomisering binnen de geëduceerde tweede en derde generatie situeert zich volgens het onderzoek van de spreker meer bij Belgen met Marokkaanse roots dan bij Belgen met Turkse roots. De Turkse gemeenschap is veel

hechter verbonden met het hele Turkse ecosysteem. Bij de Belgen van Marokkaanse oorsprong zijn er meer dynamieken aan de gang. Bij de religieuze actoren van Marokkaanse oorsprong van de tweede en de derde generatie leeft dit en is het deel van het debat.

De buitenlandse inmenging is dikwijls zeer onvriendelijk, want het gaat om paternalistische inmenging door verschillende diensten en hun cliëntelistische en patronagenetwerken die ze de voorbije decennia in België hebben ontwikkeld. Vele intellectuele, geëduceerde jonge moslimactoren hebben daar genoeg van. Het probleem is dat die patronagesystemen zo hecht zijn dat de autonomiserende generatie dikwijls de toegang verhinderd wordt tot moskeebesturen, moskeefederaties en het Executief van de Moslims in België.

De autonomisering gebeurt binnen de moslimgemeenschappen zelf. Die dynamiek is aan de gang. De jonge generatie probeert toegang te krijgen tot de vernieuwing van een moskeebestuur, maar dat verloopt moeilijk omdat de eerste generatie vaak nog altijd op het thuisland gericht is. Maar er zijn heel wat positieve dynamieken aan de gang die te weinig onder de aandacht komen.

Het zou mooi zijn mocht de overheid aandacht besteden aan de autonomisering. De overheid kan zich daar natuurlijk niet actief in mengen, maar kan wel een platform bieden aan de jongere generatie. De responsabilisering en vernieuwing van het representatief orgaan van de moslims in België zou al een goede start zijn.

Het aantal haatpropagandisten in de database kent de spreker niet uit het hoofd. Hij houdt zich niet bezig met de operationele gegevens binnen de dienst, maar de heer Van Rooy kan die vraag aan de dienst stellen.

De salafisering is niet enkel een Belgisch maar een universeel fenomeen dat te maken heeft met de dominantie, zowel in de fysieke als de onlinewereld, van een religieus aanbod dat afkomstig is van het salafo-wahibitische proselitismeapparaat. Er is een groot aanbod aan educatief materiaal en referentietekstboeken, in die mate zelfs dat binnen mainstream moslimgemeenschappen wereldwijd bepaalde van die salafistische handboeken van islamitisch recht deel zijn gaan uitmaken van het kernreferentiemateriaal. Het is niet per se een doelbewuste salafisering binnen moskeeën, maar een metaverhaal.

Zowel online als offline staan, bij gebrek aan eigen productie, in heel wat moskeebibliotheken dergelijke handboeken die problematische hoofdstukken bevatten. Als ze niet op de juiste manier worden gecontextualiseerd, kunnen ze als extremistisch worden geïnterpreteerd. Dergelijke handboeken circuleren, bewust of onbewust, ook in het Belgische moskeelandschap. Dat betekent niet dat de consument van die boeken onmiddellijk in een problematisch salafistisch verhaal treedt, maar de mainstreaming van een bepaald begrippenkader is wel aan de gang.

Dat is een reden te meer om de jonge generatie die evolueert vanuit de eigen religieuze identiteit in België en Europa, te empoweren en een platform te bieden.

Het is wetenschappelijk vastgesteld dat de radicalisering zich niet voordoet in moskeeën. Als er al moskeeën zijn waar er extremistische prediking gebeurt of waar in het verleden foreign terrorist fighters voor Syrië werden gerekruteerd, dan is dat eerder anekdotisch. Radicalisering gebeurt buiten de moskeeën en binnen een ecosysteem dat zich vooral op het internet bevindt. Het gebeurt bij jongeren die op zoek zijn naar een religieuze identiteit op de gigantische religieuze markt. Men moet op Google maar een paar religieuze zoektermen ingeven en men komt via de algoritmes automatisch op een salafo-wahabitisch referentiekader. In dat systeem van algoritmes zit de opening naar een radicaal en extremistisch begrippenkader.

8.2. Antwoorden van de Veiligheid van de Staat

Volgens de *vertegenwoordigers van de Veiligheid van de Staat* zal de samenwerking met de nog op te richten Vlaamse Informatie- en screeningsdienst vorm krijgen eenmaal die is opgericht. Er zijn al eerste verkennende gesprekken gevoerd. Het is de bedoeling om een protocolakkoord tussen beide diensten af te sluiten. Er zijn duidelijke afspraken nodig om ervoor te zorgen dat er geen dubbel werk gebeurt en dat iedereen binnen zijn eigen bevoegdheden blijft.

Extremisme blijft zeker niet beperkt tot één geloofsgemeenschap. Ook bij andere geloofsovertuigingen zijn er tekenen van extremistische tendensen. Met de beschikbare capaciteit kan de dienst niet aan elke potentiële dreiging de gewenste aandacht besteden. Voor de wettelijke opdracht inzake het opvolgen van de dreiging van extremisme van confessionele aard moet de dienst zich noodgedwongen beperken tot een aantal onderwerpen die binnen deze thematiek als het meest bedreigend voor de democratische samenleving worden ingeschat.

In andere geloofsgemeenschappen dan de islamitische zijn er mensen die hun geloof op een heel orthodoxe manier beleven en waar dezelfde problematieken te zien zijn als in de islamitische geloofsgemeenschappen, bijvoorbeeld sterke maatschappelijke isolatie, het afwijzen van de maatschappelijke gelijkheid van man en vrouw en het afwijzen van verkiezingen. De dienst doet er echter geen gedegen onderzoek naar gelet op de beperkte beschikbare middelen.

Er is gevraagd welke rol het ontwerp van decreet kan spelen in de strijd tegen radicalisering. Het ontwerp van decreet stuurt aan op een financiële en materiële autonomisering van de diverse geloofsgemeenschappen. Dat kan een belangrijk element zijn in de strijd tegen extremisme, radicalisering en inmenging. Heel wat extremistische of radicale geloofsgemeenschappen zullen waarschijnlijk geen erkenning aanvragen omdat zij niet gebaat zijn bij overheidsbemoeienis. Daardoor zullen bepaalde lokale geloofsgemeenschappen niet worden bereikt.

De Moslimbroederschap wordt in België al decennialang actief opgevolgd door de Veiligheid van de Staat. Die organisatie speelt inderdaad een rol op het vlak van inmenging en extremisme, maar dat moet niet worden gedramatiseerd. De dienst schat in dat er enkele tientallen Moslimbroederactivisten zijn en een honderdtal sympathisanten die door de dienst worden opgevolgd.

Ook de beweging van Milli Görüs wordt actief door de Veiligheid van de Staat opgevolgd. Ze spelen inderdaad in sommige opzichten een rol op het vlak van extremisme.

Er was een vraag over het aandeel van moskeeën dat door het buitenland wordt gefinancierd. De Veiligheid van de Staat is niet bevoegd voor de controle op de financiën van de geloofsgemeenschappen voor zover deze geen verband houdt met een dreiging en de spreker kan er dus geen overzicht van geven. De dienst benadert buitenlandse financiering vanuit twee invalshoeken: extremisme en inmenging. Het kan zijn dat bij bepaalde vormen van financiering verwacht wordt dat er een specifieke religieuze ideologie wordt verkondigd.

De impact van buitenlandse financiering is ook niet eenduidig. Er zijn verschillende buitenlandse overheden die een religieuze invloed op hun diaspora proberen uit te oefenen. Daarbij zijn er landen die een zeer strikte en extremistische versie van de islam promoten, maar er zijn ook andere overheden die dat niet doen. Het hangt heel sterk af van de geloofsgemeenschap en de strekking of de koepel waartoe die behoort.

De meeste lokale erediensten, of ze nu erkend zijn of niet, zijn voor een groot deel afhankelijk van donaties van hun eigen gelovigen en de impact van buitenlandse financiering is niet erg groot. Het komt wel meer voor dat de bedienaars van de erediensten door het buitenland worden gefinancierd. In het verleden waren de financiële stromen uit bijvoorbeeld de Golfregio een probleem, maar die zijn er momenteel minder, zeker de directe financieringsstromen. Indirect zijn er wel nog stromen in de vorm van boeken of Korans die gratis worden uitgedeeld of predikers uit de Golfregio die prediktournees doen langs verschillende moskeeën in Vlaanderen, wat wel een probleem is.

Op de vraag wie het initiatief neemt tot buitenlandse financiering, is het antwoord dat zowel de geloofsgemeenschappen zelf als organisaties uit het buitenland dat doen.

Ook de Veiligheid van de Staat ziet dat de jongere generatie een wens tot autonomisering heeft. Een erkenning van een lokale geloofsgemeenschap kan een instrument zijn om die autonomisering te versterken. Het kan een bescherming vormen tegen inmenging en extremisme en tegen de invloed van buitenlandse overheden.

De heer Tommelein vroeg naar voorbeelden van hoe buitenlandse ondersteuning afbreuk doet aan de autonomie van moskeeën. In sommige moskeeën zijn er leerkrachten aanwezig die afkomstig zijn uit het buitenland en religieus onderricht verschaffen. Er zijn bedienaars van erediensten die vanuit het buitenland worden gefinancierd. Er circuleert behoorlijk wat literatuur die vanuit het buitenland afkomstig is en ingaat tegen de democratische rechtsorde in België. Mensen worden aangezet om studies in het buitenland te volgen, bijvoorbeeld in Saoedi-Arabië, om dan nadien een rol op te nemen in de institutionele islam in het Westen. Er is ook de problematiek van de rondreizende predikers die vanuit het Midden-Oosten worden uitgestuurd om bepaalde ideologieën te verspreiden.

Als het idee is dat er actief gestreden moet worden tegen inmenging, radicalisering en extremisme, dan is een verbod op buitenlandse financiering een goede zaak omdat de overheid zich dan als preferentiële partner naar voren kan schuiven en kan zorgen voor een autonomisering van de lokale geloofsgemeenschappen.

Op de vraag van de heer Veys of het nuttig is om enkel grote geloofsgemeenschappen te controleren, is het antwoord negatief. Radicalisering, extremisme en inmenging kunnen zich overal voordoen.

Vanuit veiligheidsoogpunt is het beter dat er erkenning is omdat er dan overheidscontrole is op een lokale geloofsgemeenschap.

Op de vraag of de Veiligheid van de Staat de problematiek opneemt met buitenlandse inlichtingendiensten is het antwoord positief. De Belgische overheid heeft op een bepaald moment een heel duidelijk signaal gegeven aan Saoedi-Arabië dat de ondersteuning van salafistische en wahabitische initiatieven problematisch was en de Veiligheid van de Staat was de motor om daarover de dialoog aan te gaan. De Veiligheid van de Staat heeft de wettelijke opdracht om de acties van buitenlandse inlichtingendiensten op het grondgebied op te volgen en te proberen de dialoog aan te gaan. Als de indruk leeft dat er een groot probleem is, probeert de dienst dat te verstoren en aan disruptie te doen.

Kris VAN DIJCK,
voorzitter

Maaike DE VREESE,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

ADIV	Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid
ARPEE	Administratieve Raad van de Protestants-Evangelische Eredienst
CCAEB	Centraal Comité van de Anglicaanse Eredienst in België
CFI	Cel voor Financiële Informatieverwerking
CICB	Centraal Israëlitisch Consistorie van België
FOD	Federale Overheidsdienst
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
LIVC	lokale integrale veiligheidscel
ngo	niet-gouvernementele organisatie
OCAD	Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse
UAntwerpen	Universiteit Antwerpen
VSSE	Veiligheid van de Staat
VVP	Vereniging van de Vlaamse Provincies
VVSG	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten
vzw	vereniging zonder winstoogmerk